

Response to Rabbi Yaakov Segal's Critique of *The Camel, The Hare and the Hyrax*

Nosson Slifkin

I was glad to see that someone investigated the issues that I analyzed in my book, *The Camel, The Hare, and the Hyrax*, and raised several topics for discussion. As I wrote myself in the preface to the book:

After five years, numerous major overhauls, and hundreds of minor revisions, I feel that this work is finally finished. This is said with the qualification that it is not truly complete, as many of the significant questions currently have answers that are less than fully satisfactory. However, it is hoped that this volume presents all the most accurate information that is available at this time. I certainly anticipate that future discoveries in the field of zoology, and continued refinements in our understanding of Torah, will ultimately shed more light on this topic. Corrections and updates will be posted online at www.zootorah.com/hyrax. Positive and negative comments and criticisms concerning specific data and arguments contained in this work are welcome.

Indeed, several people contacted me after the book's publication with further relevant sources and other comments. I added some corrections and additions to my website at www.zootorah.com/hyrax, which I intend to incorporate into future editions of the book.

Unfortunately, rather than engage in courteous debate, the paper written by Rabbi Segal is filled with ridicule, sarcasm and slander. I was very surprised at this. My purposes in writing this book were to solve difficult questions in the Torah and Talmud. I performed this investigation with immense effort and care. At every step of the way I consulted with distinguished Torah scholars, some of whom wrote extremely favorable endorsements for the book. It is, of course, possible that, as with any book, there are mistakes, and this is one of the reasons why I invited comments and criticisms. It also is likely that there are differences of opinion among Torah scholars regarding fundamental issues. Still, I believe that some respect is due, if not to me, then at least to the distinguished Rabbanim who read through every word of the book and wrote *haskamos*. Furthermore, Rabbi Segal's derisive style of writing, in which he mocks me for trying to reconcile Torah with science, only serves to further alienate many people from Torah Judaism. (Note in particular how he constantly expresses my position in quotation marks, a form of written sarcasm, to "prove" his "points.")

Rabbi Segal has been busy for many years with the noble and difficult task of defending Torah Judaism against the attacks of Daat Emet. It seems that in Israel, the usual approach for responding to Daat Emet-type attacks (aside from pretending that they don't exist) is to discount everything they say and add a generous helping of ridicule. However, many people are dissatisfied with such responses, and remain with questions that shake their faith. I have written books to help these people, and *Baruch Hashem* I have been very successful. It is relevant to cite one letter I received in response to my work:

Dear Rabbi Slifkin,

I am writing to you to say thank you. Being that I am trying to be a "Baal Tshuva," I have always had an inquisitive mind. As my Torah Learning grew, however, so did my doubts and questions. I have always considered the most difficult of these questions the questions regarding the camel, the hare, the hyrax, and the pig (from the Torah and Talmud), and other animal-related questions from the Talmud because these were just some of few questions regarding Torah that were outwardly verifiable (i.e. statements whose validity could be verified outside the realm of Torah).

To say the least, I was always disappointed with the answers I got for these questions. The Rabbis I have asked always seemed to give me a run-around answer or said that the *shafan* and *arnevet* were extinct. My research showed me otherwise, so I was left with a bitter taste in my mouth, doubting my new way of life.

Reading two of your works, *The Camel, The Hare, and The Hyrax* and *Mysterious Creatures*, I found your research to be exhaustive, honest, and refreshing. I feel that addressing such issues head on, and taking the time to do extensive and honest research is the best and only approach to get a true answer to these questions. Seeing an Orthodox Rabbi willing to address these questions in the detailed manner which I am used to (being that I am an engineer), rather than an off-the-cuff answer, has given me new found inspiration in my relatively new Torah-Observant way of life. I cannot praise you enough for your work, as I have found it to be a major reason I have decided to continue this way of life. Thank you so much, and *hatzlacha raba* to you!

Sincerely,

A. L.

Los Angeles, CA

I will quote Rabbi Segal's entire paper (with the exception of one tangential section that I shall indicate) and intersperse my responses.

לאיש האשכולות, רב התבונות, ירא אלוקים מרבים, עניו בענווים, אך תקיף בתקיפים, לחזק בדק תורת האלוקים, להשיב דברים נבונים, לפוקרים וכופרים, המחבלים בכרמים, לתאווה מתמכרים, ואת בעל הבירה לשכח מבקשים, החכם הכולל בתורה ובמדעים, ד"ר רבי יצחק בטש שליט"א היושב שבת תחכמוני בק"ק שבמכסיקו סיטי, תלמיד נאמן לאביר הרועים, מרביץ תורה בעדרים, הגאון רבי יוסף יגן שליט"א ממונסי, אחדשה"ט באה"ר,

ימחול שרק עתה התפנית לכתוב ביחס לספר החמור שהוציא רב נתן סליפקין: "הגמל הארנבת והשפן", שאף אם כוונתו היתה רצויה, לבאר שתורתנו הקדושה לא טעתה ח"ו במה שכתבה שהשפן והארנבת מעלים גירה, בודאי מעשיו אינם רצויים, שבשביל לאמת את עניין השפן והארנבת הלך וּשָׂם את חז"ל כטועים, או כיכולים לטעות, בעניינים אחרים של דברי התורה המיוסדים על מה שידעו מחכמת היצורים, היא הזואולוגיה. [וכל זאת גם ללא צורך "מדעי" כלל, כפי שנראה בהמשך המכתב]. ולא חת מלגעת בשרפי מעלה: חז"ל, ולא ירא מגדולי הדורות שאחריהם, וב"מחקריו" הביולוגיים מסיק מסקנות כראות לבו, ונדחף לבית קודש הקודשים, להתעסק בגופי תורה שמדורות, ברצותו מרחיב וברצותו מחריב, ומי שמו אדונים לתורת האלוקים, לחתוך בבשר החי כדי לקיים שאר איברים, ולדון במה צדקו הראשונים כמלאכים במסורתם וברוח קדשם שבתושבע"פ, ובמה ח"ו טועים. והנה גם בשני ספריו הקודמים: "המדע של תורה" ו"יצורים מסתוריים" כותב דברים לא פחות חמורים, בראשון "מאשר" את כל ממצאי הבלי ה"אבולוציה" כעובדות וודאיות, ושכך החליט הקב"ה לברוא את העולם, ומנסה "להתאים" את התורה אל ממצאים אלה. ובשני "אוסף" דברים בהם טעו (ח"ו) חז"ל ב"השפעת" הגויים. אך במכתב זה הנני מתייחס לשני ספרים אלה רק מעט, ועוד חזון-וקלון למחבר- למועד.

My approach of reconciling Torah with that which appears proven from science is no different from the approach of Rambam, Ramban,¹ Malbim,² etc. (The fact that I do not remotely approach the caliber of these Torah giants is entirely irrelevant.)

והרי אנחנו דנו יחדיו באותן סוגיות שדן בהם סליפקין כבר ארבע וחצי שנים, ועל אף שחז"ל ודאי לא לדידנו צריכים, ואיננו חצופים לבוא להצדיק הצדיקים מעיקרא, אלא שבשביל לקרב רחוקים מצאנו סימוכים ותימוכים לכל דברי חז"ל בשופי רב מהמדע, בצורה המדהימה את עין הרואים, ובעיקר ע"י חקירות הנפלאות בנבכי עניינים אלה, שבסיעתא דשמיא נפלאה השכלת למצוא כל דבר בעתו, תשובות בהירות המבוססות על המסקנות המדעיות העדכניות ביותר, לכל טענה שחישטו למצוא רשעי ישראל. וזאת מתוך הנחה שהניחו גדולי ישראל מדורות, שכל דברי חז"ל נאמרו ברוח הקודש...

The assumption that *everything* written by Chazal was stated with *ruach hakodesh* and is infallible is *not* a universal legacy for many generations. The only sources that I know of (I would be glad to learn of others) are the Chida, Leshem (grandfather of Rav Elyashiv), and Chazon Ish. This was clearly not the approach of Rambam, Ramban, Rav Yitzchok Lampronti, Maharam Schick, Rav Hirsch, and others.

¹ Commentary to Bereishis 9:12 and Vayikra 12:2.

² Commentary to Bereishis 1:6.

...וכנאמר באיגרות החזו"א ח"א איג' ט"ו: "משרשי האמונה שכל הנאמר בגמ' בין בהלכה ובין באגדה, הם הם הדברים שנתגלו לנו ע"י כח נבואי שהוא כח נשיקה של השכל הנאצל, עם השכל המורכב בגוף, בזמן שהנבואה היתה חזון נמצא, רוח הקדש הוא שפע מהשכל הנאצל על השכל המורכב כו' אבל רוח"ק היא יגיעת העיון ברב עמל ובמשנה מרץ, עד שמתוסף בו דעת ותבונה בלתי טבעי. מיסודי האמונה המקובלת שרוה"ק מטיבה להשיג את האמת שבתורה שניתנה בנבואה, בהיות שאין התורה "אמת" - "אפשרי", אלא אמת חיובי, אמת קיים, ומבטחת את בעליה על אמתת השגתו. נרתעים אנחנו לשמוע הטלת ספק בדברי חז"ל בין בהלכה בין באגדה, כשמועה של גידוף ר"ל, והנוטה מזה הוא לפי קבלתנו ככופר בדברי חז"ל, ושחיתו נבילה, ופסול לעדות ועוד, ולכן נגעו דבריך בלבי". ע"כ. החזו"א יכל לכתוב על אמיתות התורה המושגת ע"י רוח"ק הבאה מעמלה, כי שם הוא אחז, ומזה הבין לבאר בדרגת חז"ל ודרך השגתם בצורה שכל דבריהם אמת. אנחנו, שלפעמים מתעלים להרגשת מתיקות התורה והשגתה העל-טבעית לפרקים בעמלנו בה- מסוגלים להבין קצת מה התכוון החזו"א. אך מי שיכול לחלוק על דבריהם על סמך ציטוטים מקוטעים מהרמב"ם ובנו [שבמכתב לקמן נראה שגם אותם מסלפים המתרפסים], או מ"מסקנות" המדע, בזמן שהתיאוריות המדעיות ולפעמים גם העובדות המדעיות המה כענן עובר וכחלום יעוף, מראה שלא טעם טעמה של העמקה בחכמה האבסולוטית היחידה, היא תורתנו הקדושה, תורת האלוקים. ואף אם החזו"א, במכתבו זה, כשכתב שה"אגדה" ודאי אמת ע"פ רוח"ק, לא התכוון לכל דברי המדע שבחז"ל, הרי כל העמל בתורה ודבוק במסורת התורה מסיני יודע שגם שיחת חולין של חז"ל לא רק שצריכה לימוד, אלא נאמרה מתוך עומק עיוני שלא קשורה להשגותינו, והיא נבוא לדון בדבריהם כאילו הם "חברים" שלנו.

Rabbi Segal cites the Chazon Ish at length, who speaks of it being heretical to doubt the words of Chazal. However since he admits that the Chazon Ish was referring to Aggadata, not to scientific matters, this is irrelevant. Rabbi Segal claims that by extension, the Chazon Ish's words would apply to Chazal's scientific statements, since they were far greater than us, and who are we to dispute them. The answer, of course, is that while we are lesser people, we have the benefit of the cumulative efforts of many people over many centuries who investigated the natural world.

Rabbi Segal disparages those who dispute Chazal's statements about the world based on ever-changing scientific theories. It is true that science changes in some areas. However to use this as grounds for undermining *all* science is naive. It is unreasonable to insist that we will one day find mice that grow from dirt.

וכלשון המהר"ל בספרו באר הגולה באר ששי (עמ' קכ"ז) בחדשים נגד הספר "מאור עיניים" שיצא בימיו, שג"כ "חלק" על כמה דברים "מדעיים" של חז"ל, על אף היותו יהודי מאמין ושומר תו"מ: "ארור יהיה היום אשר בו נגלו ונראים דברים אלו, איש אשר לא ידע להבין דברי חכמים, אף דבר אחד מדבריהם הקטנים וכ"ש הגדולים, וכ"ש דבריהם העמוקים, איך לא ירא לדבר בחכמים וידבר עליהם כאילו הם אנשים בדורו, חבריו, דבר זה לא היה בישראל עד הדור הזה כו' כי האמוראים לא היו חולקים על הראשונים הם התנאים, ואשר [היו] אחר כת האמוראים לא היו חולקים על האמוראים, כי ידעו ערכם בעצמם שאין ערך לאחרונים עם הראשונים שהיו קרובים אל הנביאים, ועתה בדור הפחות והסכל מכל חכמה, יעמוד

אחד וישלח לשונו בקדושים אשר היו לפנינו יותר מאלף שנה ויאמר ראה דרכי וחכם וכו'. ולפיכך כל דברים הם שוא ותפל ואינם כדאי להשיב עליהם, כי כל דברי חכמים הם על הקבלה האמתית מצורפת ומזוקקת". ואת זה כתב המהר"ל לפני יותר מ-400 שנה, על אחד שהיה מוחזק לת"ח. ומה נעני בתריה.

Rabbi Segal's citation of the Maharal's condemnation of Azariah de Rossi's *Meor Einayim* is irrelevant. De Rossi attacked lots of things, including the authorship of Sifrei Kodesh and the chronology of Chazal. He had a very casual attitude to Chazal, and explained many passages in the Gemara as mere inventions (see e.g. 2:15 and 2:16) without looking for any deeper meaning. It is to this that Maharal responded, because he was a champion of the depth and profundity in the statements of Chazal. Maharal also accepted much contemporary science, and tried to harmonize them. I am not aware of any passage in Maharal that could suggest, one way or another, whether he thought that all Chazal's scientific statements were inerrant. He only discussed cases where he could say that they were irrelevant, because Chazal were talking about the *penimiyus* of the matter. It is not at all clear what he would say in non-Aggadic matters such as with the mouse that grows from dirt.

In any case, while I do not believe that there is any significant comparison between my work and that of de Rossi, I will dispute Rabbi Segal's rhetorical question, "What is there to respond to the Maharal's words?!" The fact remains that not everyone followed the Maharal's condemnation. *Meor Einayim* was cited approvingly by many Torah authorities, including *Magen Avraham*, *Kenesses HaGedolah*, *Yad Melachi*, *Be'er Sheva*, *Toldos Adam*, *Netziv*, and even by the Maharal's own disciples, such as *Tosafos Yom Tov* and Rabbi Dovid Gans in *Nechmad V'Na'im*.

ודנת עם סליפקין בדברים אלה, והוא בקלות ראש התעלם נחרצות מדבריך.

Rabbi Segal writes (to Dr. Betech) that I vigorously and easily ignored the latter's words. Actually, although Dr. Betech strongly disagreed with the idea that Chazal could have made erroneous statements on scientific matters, we had a very constructive and respectful correspondence spanning several months, in which we exchanged ideas and information. I also showed him several versions of the manuscript in order to hear his comments. I am ready to make this correspondence available to anyone who wishes to see it. In fact, Dr. Betech helped me so much that I thanked him in the acknowledgements of the book.

ואמנם את דברי התורה שבכתב יישב מהשגות הפוקרים אפילו "בדוחק", כדבריו, כי תורת האלוקים הוא. אך ליישב את חז"ל אינו מנסה אפילו לא בדוחק, כי מדמה שאנוש המה כערכו ח"ו.

Rabbi Segal writes that although I worked to defend the written Torah against attack, I did not make attempts to defend Chazal. I find this astonishing. Most of the

final two chapters of the book are dedicated to defending the Gemara's *drashah* about the animals can be upheld even in light of new discoveries, representing years of effort on my part. Rabbi Segal is free to dispute my offered solutions, but I don't understand how he can claim that I did not attempt to defend Chazal. I specifically wrote that the approach of Rambam/Hirsch, etc., that Chazal did not possess perfect knowledge of science, while a potential answer to some of the problems, is not necessary due to other solutions that I offered.

Contrary to Rabbi Segal's accusation, I do not equate myself with Chazal; I simply subscribe to the view espoused by the Maharam Schick that we have the benefit of scientific discoveries unknown to earlier generations.

וברצותו להראות "אובייקטיבי" מבחינה מדעית, לא טרח ליישב דברי חז"ל אפילו כשהישוב הוא פשוט ובהיר, כפי שנראה.

I do not understand what is wrong in trying to be objective. And, as stated earlier, I did indeed exert effort to demonstrate the truth of Chazal's statements, as my work indicates. What I did *not* do was to engage in what I considered intellectually dishonest reasoning in order to prove the truth of Chazal's statements.

ואת ממצאי המדע עשה כהלכה למשה מסיני, אף שבעינינו ראינו פעמים רבות היאך מסקנות גדולי הזואולוגים משתנות מקצה לקצה לפעמים מידי שנה בשנה, כגון לגבי אם הקנגרו מעלה גירה, או אם הקוף ספורטיב למור ממדגסקר או הקפיברה אוכלים גלים. אך סליפקין מתייחס לכל קביעה מדעית זמנית באותה חרדת קודש שהיתה ראויה שיתייחס לדברי חז"ל הקדושים.

Contrary to Rabbi Segal's disturbing accusation, I do not relate to science with "holy trembling" or as if it is a revelation from Sinai. I simply accept that which appears sufficiently proven, just as we do with medicine and other fields of science. Actually, a substantial portion of my book is dedicated to showing that the common statement in science books that the hyrax does not ruminate is not sufficiently proven and is not necessarily true.

In any case, the goal of the book is to explain the Torah according to the best knowledge that we currently possess. I explicitly stated, both in the preface and in the conclusion, that future scientific discoveries could shed further light on the topic. But I believe that we have a responsibility to explain the Torah according to our current knowledge. This approach has been used by many Rishonim and Acharonim.

It is bizarre that Rabbi Segal freely states that science can be discounted, and yet he proceeds to write a lengthy paper attempting to refute the conclusions of my book.

If one is simply going to discard science, then any discussion of this topic does not even start.

בזמן שיחד עם אפסות חלק מתיאוריות המדע, ראינו את אמיתות דברי חז"ל המקוימים פעם אחר פעם ככל שמתבוננים וחוקרים.

Rabbi Segal claims that we have seen many scientific theories discarded, and many statements of Chazal confirmed. Actually, the reverse appears to be the case. With *modern* science (which is a very different discipline from the “science” of previous centuries), very little has been discarded. With Chazal’s statements about the world, there are many that are problematic (e.g. about bats laying eggs, about the gestation period of animals, about spontaneous generation, etc., etc.).

מלבד הידיעות המדהימות הייחודיות שידעו מה שלא ידעו שאר חכמי עולם, כגון את מספר הכוכבים העצום שביקום...

Many outreach workers claim that the Gemara is full of astounding scientific information that was unknown to the rest of the world at the time and could only have been known through *ruach hakodesh*. In the course of writing my book *Mysterious Creatures* I investigated dozens of such claims. I had hoped to include such cases in the section where I explain the approach that Chazal possessed superior knowledge of the natural world. Unfortunately, so far I have found all such claims to fall into one or more of the following three categories:

- 1) A statement of Chazal that is very unlikely to mean what it is claimed to mean;
- 2) A scientific fact that is indeed in the Torah/ Gemara, but which the non-Jews of that time knew also, or:
- 3) Something that is not true.

If anyone can send me an example of something that does not fall into any of these categories, I would be thrilled, and I would include it in the next edition of my book. The first example that Rabbi Segal brings is one of the most impressive that I have seen, but it is still far from ideal. He is presumably referring to the statement of the Gemara in *Berachos* 32b that the constellations contain 10^{17} stars. But the exact figure given in the Gemara should not be used as an argument for Chazal having divinely inspired knowledge of such things, because the actual number given by modern science is about ten thousand times greater. Furthermore, the Gemara appears to be referring to metaphysical rather than physical phenomena, with its description of everything existing in multiples of the number 30. At best, we can say that it seems remarkable that the Gemara suggests such an astronomically large number – but the

Torah itself indicates that the number is astronomical, comparable to all the sand by the sea, so this is evidence of Hashem's knowledge rather than Chazal's.

...ואת היות כדור הארץ בצורת כדור המסתובב סביב עצמו, כשגרים אנשים על הצד השני...

Rabbi Segal's second example of Chazal's extraordinary knowledge of science falls into the second category. The spherical shape of the earth is indeed discussed in the Zohar, but it was also known to the Ancient Greeks and others. Furthermore, it seems that some of Chazal believed the world to be flat, and based on this, the *Shevus Yaakov* (3:20) disdains the belief that the world is spherical.

...פרטים מבהילים על סימני החיות העופות והדגים, הרי גם במה שלעגו הנלעגים על דברי חז"ל כגון מה שאמרו שנחש יולד לשבע שנים, ולעגו שלפי המדע הריון הנחש הוא שנה עד שנה וחצי, עד שנתגלה בשנים האחרונות מה שלא ידעו כל זואולוגי ימינו, שהנחש יכול - **באופן הייחודי אך ורק לנחש** - להוליד **לאחר שבע שנים מהרבייה**, כי גילו שנקבת הנחש משמרת את זרע הזכר בכיס מיוחד במעיה **הרבה שנים לאחר הזיווג עם הזכר**, ולאחר זמן זה יכולה להפרות עצמה ולהתעבר! מהיכן ידעו חז"ל מה שלא ידעו כל חכמי עולם!

Rabbi Segal then discusses the snake's gestation period. This is actually something that I myself cite in my book *Mysterious Creatures* as evidence for Chazal's wisdom. However, as I discuss in that work, this is far from straightforward. In the overwhelming majority of cases, snakes have a gestation period of far less than seven years. Only in a few cases do they store their sperm for up to ten years. A gestation of seven years would be very rare indeed.

וכמו שלעגו למה שכתבו חז"ל שלחתול יש ארס בציפורניו שעלול להטריף חיה קטנה, עד שאחד מגדולי ה"זיהומולוגים" בעולם, **פרופ' מיכאל גלעדי** מנהל המעבדה לביולוגיה מולקולרית באיכילוב נדהם לראות ממצאים מדהימים אלה של חז"ל, בידעם על מחלת שרטת החתול מחידק הנקרא ברטונילה, המעביר מחלה זיהומית קשה, וביקש מרוב התפעלות שילמדוהו את ממצאי התלמוד גם גבי ארס שאר החיות, כדי לקדם את המחקר הרפואי בנושא לא ידוע זה!

The fact that Chazal observed the effect of cat scratches does not testify to any superior source of wisdom. Furthermore, it is very difficult to understand exactly how "cat scratch disease," caused by the bacterium *Bartonella henselae*, is the explanation of the venom in a cat's claws that the Gemara discusses. The Gemara states that dogs do not possess such venom, whereas dogs are in fact known to transmit this disease, albeit with lower frequency than cats. More problematically, the Gemara states that cats inflict such venom upon lambs, yet sheep are not known to be able to contract this disease. Furthermore, other statements in this section of the Gemara, such as that

drusah only occurs when the animal claws intentionally, are certainly difficult to reconcile with modern observations.

וכן מה שלעגו על מה שכתבו שהכינים אינם פרים ורבים, עד שבדורנו נתגלה אצל הכינים שיש להם דברים מיוחדים בפו"ר שלהם כגון רביית בתולים, וחיות פרזיטית, וכמו שהארכתי בכמה פרטים בזה בסעיף 21. וכן ממצאים מדהימים בחומרות חז"ל בטהרת המשפחה שרק עתה מבינים הרופאים כמה דברים אלה מצילים את בני הזוג ממחלות שונות ומשונות [בנוסף לעשיית רצון הבורא ורכישת טוהר וקדושה ושמחה!], ידיעות מדהימות במבנה הקנים שבגוף, בסוד העיבור, בטבע העמוק של האדם בכלל ושל האשה בפרט, בחינוך ובכל מידה נכונה. כל זה הראינו בעליל בשנים האחרונות, במסגרת התשובות שענינו על התקפות שיטתיות של האפיקורסים על חז"ל. פעם אחר פעם נוכחנו את אשר אמרו חז"ל עצמם: אם ריק הוא-מכם!

The interesting facts of louse reproduction are not relevant to the accuracy of the Gemara's discussion, which makes it clear that lice do not emerge from eggs at all. I am not familiar with the specifics of the other cases that Rabbi Segal discusses, but I can say that all such similar cases that I have investigated have not demonstrated any special knowledge of Chazal that was not possessed by other people of their era. Unfortunately I know of many sincere and intelligent people who have found such claims to be woefully inadequate. As Rambam writes, the problem with using weak proofs is that when they are discovered to be weak, they undermine a person's confidence in the entire philosophy.

אך קביעותיו של סליפקין מדהימות בחוסר האובייקטיביות שלהן **לרעת** חז"ל, כגון גבי מה שתחילה הצהירו הפוקרים שמצאו דגים שלא מתקיים בהם כלל חז"ל בדגים: "כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", וחשבו על השטינק"ס מרינו"ס שהוא סותר כלל זה, וביאר סליפקין יפה שזו היתה טעות לחשוב בכלל שהוא דג, ואינו אלא לטאה. אך אחר כך מביא את הדג שכביכול נראה יוצא דופן היחידי שלא עומד בכלל זה של חז"ל: MONOPTERUS CUCHIA. ואף שיש לו סנפיר קטן [שעל שמו נקרא מונופטרס= כנף (=סנפיר) אחד], סליפקין זורק ב"אובייקטיביות": **אולי** אין זה סנפיר שהתכוון אליו חז"ל כי הוא קטן... ועוד: אף שהיו לדג זה סנפירים בקטנותו, טוען סליפקין: **אולי** זה לא מספיק מבחינה הלכתית. וזה מדהים, הלנו אתה אם לצרנו! לא נמצא **שום** דג מתוך 30,000 הסותר את כלל חז"ל! ובמקום לצאת מהכלים על פלא מופלא זה המראה בעליל על רוח קדשם של חז"ל, או על **מסורתם מסיני או מאדם הראשון** כפי שכותבים התוס' בחולין ס"ו ע"ב תד"ה כל שיש, הוא בקרירות מטופשת "טוען" כך: ניתן **אולי** לומר שאין קביעתם נכונה בגלל דג אחד שבדוחק גדול אפשר לבאר שאינו עומד בכלל זה של חז"ל... ועי' על זה לקמן סעיף 27.

The purpose of my book is not to dazzle an irreligious person into becoming religious. It is to perform an honest and thorough investigation of a very difficult topic that has been poorly researched until now. All possibilities must be investigated and considered. In light of the sources, it does seem distinctly possible that dorsal fins are not rated as a fin in the Torah (Rabbi Dr. Yisrael Meir Levinger agreed that the definition of fins is unclear). In light of this, and the other potential exception of the

sea-snake, it is not intellectually honest to boast that there is not a single fish that provides an exception to Chazal's principles. One can be amazed that there are only one or two potential exceptions out of 25,000 species (not 30,000), but this would not demonstrate that the statement was divinely inspired and flawlessly infallible.

ואם היה טועה איזו פעם מסברא: ניחא, האדם עלול לטעות. ואם כתב איזו השקפה שלא ע"פ המסורה [כמובן עם "גיבוי" מאיזה קדמון]: הרי קשה לא להיות מושפע מטומאת הרחוב לגמרי. ואם גם סילף פעם אחת איזה מקור "בלי כוונה": גם על זה אולי ניתן להבליג בדיעבד. אך אם פעם אחר פעם יש למחבר בעיות עם כל הדברים האלה, זה מראה על שבוש מהיסוד. וכרש"י ברא' כ' ו' בדברי ה' לאבימלך: אמת שלא דמית לחטוא, אבל נקיון כפים אין כאן!

ועתה, אחר שכ"כ דאגנו מפרסומיו, ב"ה המלאכה שהחילוננו בה נעשתה ע"י אחרים, ויצא מכתב של כמה גדולי תורה, ובראשם הגרמ"י לפקוביץ שליט"א, הכותבים על ספריו דברים חמורים עוד יותר ממה ששיעורנו. אך רבנים אחרים, שלא למדו סוגיות אלו ביסודיות, עדיין מחזיקים בדבריו, ע"כ צריך להראות להם ולצבור היראים, שאותו האיש שעליו סומכים, ועל פיו מתחנכים, ובהדרכתו צועדים, ומתבוננתו מתפעלים, תורה עם מדעים, נופת צופים, רקחות טבחות ואופות עם תורת האלוקים, פרחים וציצים לקשט החכמים- הוא בעצם מזייף ומסלף בצורה חמורה את דברי הקדמונים, ומחדיר אגב "הגנתו על הדת" זמורות זרים ונטעי תעתועים! ואולי עושה זאת בגלל "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שחושב שבזיופים אלה יציל את השאר.

I strenuously object to the idea (apparently some sort of *limud zechus!*) that I would try to justify myself by admitting that I knowingly distorted the Torah but did so for the purpose of outreach (which was also stated by Rav Elya Weintraub in his condemnation of my works). I wrote what I believe to be true. The reason why I think it should be published and disseminated is that this approach has proved effective in restoring emunah for those who have been troubled by these questions and have been dissatisfied by the woefully inadequate approaches that are usually taught.

אך מה לנו לדון כוונותיו, האלוקים יראה ללבב, ומכיריו מעידים שמעשיו לש"ש. הרי אדם מועד לעולם, וגם רוצה בשוגג חייב גלות. עי' אבות א' י"א שהתקיימו בספריו כל הדברים הנוראים מהם הזהיר אבטליון: חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל! ואין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד, וכל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב. וידוע מה שענה הגר"ח מבריסק על רב אחד שקילקל בענייני הכלל וטענו לגר"ח שזה בשוגג ומחוסר תבונה. ענה: כל אחד חכם בעניינים שלו השייכים לו. כנראה שאין העניינים האלה מספיק שייכים לו...

I wholeheartedly agree with this entire paragraph. Rav Chaim Brisker's comment that people possess expertise in areas of knowledge to which they feel connected, and the logical inference, that only people with such a connection and expertise should deal in such areas, is especially relevant.

ושמעתי שסליפקין נתלה בספרו של ר' יהודה לוי מי-ם "המדע שבתורה" שגם בו כתובים שיטות כמו אלו שהוא התבסס עליהם [שחז"ל טועים ח"ו בכמה דברים], וטוען שר"י לוי קיבל הסכמות מהגרי"י נויברט שליט"א וג"ר דוד כהן וגרז"נ גודלברג, וגר"י פרלו. והנה לי אין אלא את המהדורה העברית של ספר זה בו יש רק את הסכמת גרי"י נויברט, בה כותב כך: "עברתי על רוב דבריו שכתב בספרון "המדע שבתורה". רואה אני כמה התעמק להסביר דברי חז"ל, והנה הוא קיבץ ואסף מריבוי מקומות שבחז"ל, **וכל זה ע"מ להוכיח את אמיתת דברי חז"ל**"!!! דהיינו: הגריי"נ נתן הסכמתו על מה שקיים ר"י לוי בספרו את כל דברי חז"ל, **היפך דברי סליפקין שחז"ל לפעמים טועים!!** וזו עזות פנים להשתמש בהסכמות שכאלו לחזק דבריו החמורים! וזה חלק ממערכת ההטעיות והזיופים שבספריו.

I find it difficult to believe that Rav Neuwirth gave his *haskamah* to this book unaware that it extensively discusses the view that Chazal could have been mistaken in scientific matters.

גם מה שהביא כ"ראיה" את הסכמת רבי דוד כהן שליט"א רב דביהמ"ד גבול יעבץ, הנה מחבר זה כתב מאמר נפלא שכולו להוכיח היפך דברי סליפקין, ברוח ישראל סבא, כדרך הת"ח האמתיים בכל הדורות [כפי שהבאת, ר' יצחק, המון מקורות בקונטרס שלך], שכל דברי חז"ל אמת גם נגד חכמי הטבע, והביא הגר"ד כהן שליט"א עשרות דוגמאות נפלאות לזה היאך ידעו חז"ל בכל ענפי המדע דברים שלא ידעו חכמי הטבע של דורם, כל זה בספרו "אברהם יגל יצחק ירנן" עמ' י"ג מאמר "חכמת התורה וחכמות חיצוניות", עי"ש דברים נפלאים ונכוחים, והם סתירה להנחות של סליפקין. ואם סליפקין סומך על דברי אותו המחבר, עד שמביא ממנו "ראיה" לשטויותיו, א"כ עליו לאמץ כל דברי המחבר בנידון, ואז ימחוק הרבה ממה שכתב בשלושת ספריו הבעייתיים. והנה מדבריו של ר"ד כהן שליט"א שכתב בראש מאמרו בעמ' י"ד: "כמובן שישנן הרבה קושיות מהמדע העכשווי על כמה דברים הנמצאים בחז"ל בעניני רפואה וחכמת הטבע. היו אלו שתרצו כמה דברים ביסוד שהובא שנשתנה הטבע. אמנם אין המסגרת של מאמר זה לתרץ קושיות. אדרבה המטרה בכאן להראות פלאים איך שמבואר בתורה ובדברי חז"ל דברים שלא נתגלו לאנשי מדע עד ימינו אנו, וממילא התפעלות זו תביא לבעל דעה להתבונן שלא להגיש לדברי תורה בדעה קלה שאין תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם".

I am well aware that Rav Dovid Cohen's personal view is that Chazal possessed superior knowledge of science. But of course such views exist; that is not relevant. What is relevant is that Rav Dovid Cohen nevertheless has repeatedly endorsed the legitimacy of those who take a different view.

ובעמ' י"ז כתב מפורש **היפך כל דברי סליפקין ב"הגמל הארנבת והשפן"** על הראיה מהחיות עם סימן אחד על תורה משמים: "בתורה מפורטת רק ארבעה מיני בהמה שיש להם רק סימן אחד של טהרה. כל השנים מזמן נתינת התורה שנתגלו כמה ארצות בעולם לא נמצא עוד מין שיש לו רק סימן אחד. **ידועה הוכחה זו שהתורה מן השמים**". ועי"ש כל עשרות הדוגמאות הנפלאות במאמרו, ואכמ"ל.

The fact that Rav Dovid Cohen repeated the common belief that the presumed exclusivity of the Torah's list proves the Divinity of Torah does not accomplish

anything for Rabbi Segal, since Rav Cohen did not research this thoroughly and he appreciated my more thorough research on the topic.

והנה גם אם יש רבנים שכתבו הסכמה כללית לכל דברי הספר, דבר שאינו מצוי כלל, הרי מה יתרון להסכמות אלו על ההסכמות שקיבל סליפקין עצמו מרבנים שכתבו באופן כללי על האדם ומגמתו, שודאי כוונתו היתה לטובה, ולא ש"אישרו" לו שחז"ל טועים ח"ו.

Actually, this is *exactly* what the *haskamos* on my works were for.

[ועי' היטב ב"חיי עולם" לסטייפלער זי"ע בהערה שלו ח"ב סוף פ"ח עמ' ע"ו, וז"ל: "ואפילו חיבור שיש עליו הסכמות מחכמי תורה אין זאת אומרת כלל על הגינות הוראות החיבור כידוע, ואין רצוני להאריך, רק אעתיק מש"כ הגאון המהרש"ם ז"ל בתשובותיו ח"א סי' ק"ט וז"ל: הן נשלח אלי ספר כו' וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפס קצהו כו' וכאשר עיינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבו, עי"ש כל הסימן" ע"כ הערת מרן הקה"י].

Of course, not all *haskamos* reflect a thorough reading of the book. In the case of my books, however, most do indeed reflect such a reading. Rav Belsky explicitly states that he read through the entire work from beginning to end, and I was privileged to discuss many aspects of it with him.

ומי שקורא בספר של ר"י לוי, רואה שמגמת הספר הוא להצדיק את חז"ל **בכל דבריהם ממש**, אלא שבפרק ז' דן תיאורטית אם יש שיטות האומרות שחז"ל יכולים לטעות, ולא כתב דבריו בהעמקה ובעיון אלא כמקבץ שיטות קדמונים, וערביך ערבא צריך, שמי שמתבונן רואה שאין שם **גם אחד** שסובר שחז"ל יכולים לטעות ח"ו בהלכה, אלא ה"פחד יצחק" בשאלה שהקשה לרבו שאלו אם צריך להחמיר לא להרוג כינים בשבת כי המדע אומר שפרים ורבים, לא כפשטות חז"ל, ורבו ענה בשלילה תקיפה, כמבואר לקמן סעיף 19. ושאר המקורות מדברים על דברים שהם לא הלכה או על השתנות הטבעים, ואכמ"ל, עי' לקמן סעיף 18 באריכות.

Obviously Professor Levi's book is different from mine, since his goal is different. He writes on page 1 that "Since our purpose here is to demonstrate, whenever possible, the scientific competence of the Talmudic sages, we focus in such cases primarily on the opinion corresponding most closely with today's scientific opinion."³ My book *The Camel, The Hare And The Hyrax*, on the other hand, sets out to perform an honest investigation of one particular topic. My book *Mysterious Creatures* is intended to demonstrate a variety of different approaches to resolving conflicts between Chazal and science.

---

³ It must be noted that this seems somewhat strange – if one is only focusing on those opinions which correlate with modern science, how does this prove that the sages in general were scientifically competent?

ועוד הספיק סליפקין לפרסם שהטעו את הגרמ"י לפקוביץ שליט"א, וכותב לאברך ששאלו על המכתב נגדו שכנראה ציטטו לו דברים שלא בהקשר, ושאינן הגרמ"ל קורא אנגלית, ושלא רצה להפגש איתו, וכו' וכו', אלה הדברים הידועים שנעשו רח"ל ע"י המשכילים בדורות האחרונים שטענו שאנשים אינטרסנטיים מצליחים בשקרים "להטות לב" גדולי התורה, וטענה זו תמיד היתה הקדמה לחורבן הדת, כך כתב הג"ר יצחק אלהנן ספקטור במכתב תגובה על מה שפירסמו המשכילים בקובנה ש"רימו" את רי"א באיזה ענין.

Rabbi Segal decries my ignoring the opposition to my books by Rav Michel Lefkowitz, *shlita*. Rabbi Segal dismisses, but does not dispute, the fact that Rav Lefkowitz did not read the book (he does not read English) and refused to meet with me. Rav Lefkowitz also sent a message to me that he does not really know what my books are about (but nevertheless wrote, relying on Rav Weintraub's testimony, that there is no possible justification for either my writings *or myself*). It was pointed out to me that not even the Beis Din HaGadol can rule on someone without hearing his side; the Chazon Ish explains that one can never be sure that there are no extenuating circumstances. In view of Rav Lefkowitz's failure to read my books or to take the opportunity to meet with me, I am entitled to conjecture that had he done so, he might have a different view. He is not known as an expert in the field of Torah vs. science and might not be so familiar with the relevant but little-known sources from Rambam, Ramban, Rav Hirsch, Maharam Schick, etc. And he was not at all familiar with what my books are about and who they are for. In any case, a number of Torah scholars, including Rav Yisroel Belsky, *shlita*, known for their expertise in these areas, read the book cover-to-cover and glowingly endorsed it. Why am I not entitled to follow Rav Belsky's opinion? And how can Rabbi Segal, who claims that it is impossible for a *gadol b'Torah* to be mistaken or misled, justify ignoring Rav Belsky?

אך הם, עכשיו כמו אז, לשיטתם: אם חז"ל יכלו לטעות ולהטעות, כ"ש הגרמ"ל וכל מי שיעיז לצאת נגד... אך אנו לשיטתנו יודעים: הקב"ה מעמיד לנו בכל דור רועים נאמנים שעמלו כל חייהם בתורתו, והם הם ברוח קדשם יודעים היטב מה לקרב ומה להרחיק. ויש להתפלל ולאחל ולהשתדל שישוב מחבר הספרים מזרכו הרעה אל דרך התורה המסורה לנו מדורות, וישוב אל ה' וירחמהו, ואז יוכל להועיל לעם ישראל באמת, כחפצו הטוב.

Rabbi Segal claims that it is impossible for a *gadol b'Torah* to be mistaken or misled. Yet he is contradicting the Talmud (*Sanhedrin* 101b-102a), which states that even the great Achiyah HaShiloni was misled. And with regard to the possibility of their being mistaken – for thousands of years there have been arguments between Torah scholars, with each claiming the other to be mistaken.

ובאתי בזה לסכם בקיצור את המסקנות שבס"ד סיכמנו יחדיו בביאור סוגיות חמורות אלו בשנים האחרונות, ביחס למה שסיכם סליפקין. זה לעומת זה. ויראה בזה דורש האמת ומבקש התורה האמתי נפלאות גדולות

מתורת הי"ת. ואחזור גם על דברים ברורים, כדי שיוכל לקרוא מכתב זה ולהבין גם מי שלא עסק בנושאים אלה.

ונביא דברי סליפקין בעצמו, רובם מתוך סיכומו בסוף ספרו זה: The camel, the hare, and the hyrax פרק י"ד, עם השלמות מתוך שאר הספר [כשאביא משאר הספר אציין בדרך כלל את מספר העמוד], ולאחר כל סעיף מדברי סליפקין נראה בעליל היכן טעה והטעה וסילף. וברצוני להדגיש שאין עבודתי שלמה אף בספר זה, כי לא בדקתי את רוב המקורות שהביא ושציטט, לראות אם הם מתאימים למה שכתב וביאר במקור זה. אך מהמעט שבדקתי נראה ברור שאי אפשר לסמוך על דבריו, גם כשמצטט או מביא מקור לדבריו, ולא רק כשכותב סברה משל עצמו.

ואלה דברי סליפקין | עם קצת עריכה ותוספת ביאור משלי, בלי שום שינוי במשמעות דברי המחבר |, ואחר כל אחד מ-35 הסעיפים, נענה על הדברים החמורים אחד לאחד. ובמענה לסעיף 8 נגלה זהות ה"שפן" האמתי:

Rabbi Segal then begins his point-by-point critique of my work. He states in advance that while he is slightly editing and elaborating upon my words, he is not in any way changing the intent. Actually, I will demonstrate that, on several occasions, he severely distorts my words, and on one occasion completely invents an idea that is not in my book at all.

I must also add that many of Rabbi Segal's objections are satisfactorily answered by a careful reading of my book. The comments that follow are not intended as a substitute for such a reading. Anyone who truly wishes to understand this topic, or to form a meaningful opinion as to whether Rabbi Segal is correct or I am correct, must read my entire book carefully. But the following is a point-by-point response to Rabbi Segal, numbered according to his system.

1. **סליפקין:** התורה כותבת שלוש חיות שמעלות גירה ולא מפריסות פרסה: שפן ארנבת וגמל.

תשובה: זה, לשם שינוי, אמת הוא...

I do not see how sarcastic comments, devoid of any real content, have any place in a respectable dispute about solving questions in Torah.

2. **סליפקין:** יש ראיות מכריעות שהשפן והארנבת הן החיות שקוראים באנגלית השפן= hyrax [שפן הסלעים המצוי בארץ, חיות קטנות עם רגלים ואזנים קצרות], והארנבת= hare [עם הרגלים והאזנים הארוכות], ואין "מועמדים" אחרים לשם שפן וארנבת.

תשובה: בסעיף הבא נראה שבהחלט יש מועמדים יותר מתאימים לשפן מהhyrax, ואף הוא הביא מועמד שכזה אלא ש"דחה" אותו בטענת הבל שהיא גם נגד פשטות התורה ומסורת אבותינו, על סוף סעיף 3. ועל סעיף 8.

Rabbi Segal claims that I dismiss, with no justifications of substance, the more suitable identifications for the *shafan* than hyrax. (The *arneves* is admitted to be the hare by Rabbi Segal himself.) In fact, I provide pages and pages of substantial justifications for my assertions. Furthermore, my conclusion as to the identification of the *shafan* as the hyrax is shared by nearly all those who have studied the zoology of the Torah. It was only disputed by some later authorities (whom I cite in the book) who lived in Europe and therefore did not know of hyraxes. But my conclusion that the *shafan* is the hyrax is the view of Rav Saadia Gaon, Malbim, and the contemporary authorities on *Chullin*, Rav Yisrael Meir Levinger and Rav Amitai ben-David (in *Sichas Chullin*), as well as numerous other authorities.

3. **סליפקין:** טוען בעמ' 91 שא"א לטעון שלא יודעים מהם השפן והארנבת, כי מכירים היום את החיות שברחבי העולם וגם אלה שהיו בעולם. גם א"א "סתם" לומר על דבר ש"אולי" ישנו או אינו, כמו להגיד על אדם שהופך לפעמים ל"ערפד" [סוג מפלצת המוצצת דם קורבנותיו], כי מה שלא יודעים שישנו, כמוהו כידיעה שאינו, כי אחרת היינו מכירים. גם אנו מבינים היאך טעו לחשוב שישנו לאותו דבר שאינו. וכמו כן השפן והארנבת. אם הם היו אחרים ממה שחושבים, היינו מכירים. גם לא מצאו בחפירות הארכאולוגיות שיירי חיה שכזו. גם שחיה תכחד באופן טבעי לוקח מליוני שנים... [עי' סעיף החמור הבא], ולא מסתבר שצדו אותם, כי הם קטנים, גם א"י לא עברה שינויים קיצוניים במזג האויר בשביל שיוכחדו.

תשובה: כמה הנגיעות עלולות לשבש. מלבד זה שאין ה"ראיה" דומה כלל לנידון, כי יש עדויות על חיות דמויות שפן וארנבת שלא מפורסמות, כמו מה שבעצמו מביא מרבי יעקב ספיר שראה חיה בגודל חמור המעלה גרה עם רגלים קדמיות קצרות בגן חיות, ומבטל עדותו: אולי אינו מעלה גרה אלא רק נראה כך, וכמו קנגרו. והרי החוקרים עצמם כותבים שהיו שפנים גדולים ככבשים בעבר ונכחדו ["החי והצומח בא"י" כרך 7 עמ' 233]. גם יש סוגים הרבה מאותו המין, שלא את כל הסוגים מכירים. ומספיק שסוג אחד מהשפנים, שעכשו לא מוכר, מעלה גרה בשביל שהתורה תכתוב לא לאכלו. ובשו"ת של רי"א הרצוג [הוצ' מוסד הרב קוק]. הנ"ל היה גם כימאי וחוקר טבע [י"ד סי' כ"ג וכ"ד מכתבים לביולוג פרופ' בודנהיימר בנדון מביא את אותה העדות של אבן ספיר שבגן חיות בבאטאוויע שבהודו המזרחית ראה חיה זו הגדולה ככבש מעלת גירה ולא מפריסת פרסה, ורגליה הראשונות קצרות בהרבה מהאחרות וע"כ קראוה הזקנים מתרגמי התורה ליוונית "צעירת רגלים". וכן מביא עדות חוקר על זן דומה לארנבת בסוריה שמעלה גירה בצורה לא מורגשת כמעט. ז"א מעידים המומחים על זן שפנים שנכחד, שהיה גדול כמו הבהמות מעלות הגירה, ועל זן אחר של ארנבות בסוריה שמעלות גירה. ובשו"ת "שרידי אש" כותב: "לדעת אברהם אבן שושן הארנבת היא מין חיה המצויה בארצות המזרח ואין זו הארנבת שבארצות המערב, וארנבת שבארצות המזרח היא באמת מעלה גירה". ועי' בפירוש רס"ג לתורה שמבאר שפן: "אלובר" ובהערת ר' קפאח כותב שהיא חיה קטנה מעלת גירה ומתאר אותה, ומה שאנחנו קוראים שפן רק דומה לה. ולקמן סעיף 7 נראה שיש עדויות של חוקרים לאחרונה על העלאת גרה רגילה של שפן הסלעים, אף שאין לה מערכת עיכול שכזו.

Rabbi Segal claims that there are testimonies attesting to the existence of an animal unknown to science. His sources are the testimonies that I myself cite in the book. However, these do not prove the existence of such creatures, because we lack sufficient descriptions of the animal. It is overwhelmingly more likely that Rabbi Yaakov Sapir was looking at a known animal, such as the kangaroo, rather than an animal which is totally unknown to us today from either living specimens or fossils. I must add at this point that while Rabbi Segal may be a distinguished Torah scholar, he does not, to my knowledge, have a reputation as being knowledgeable in zoology. Furthermore, Rabbi Sapir argued that this animal was the *arneves* – and yet Rabbi Segal himself admits (in section 8) that there is a satisfactory *mesorah* that the *arneves* is the hare. Rabbi Segal also claims that scientists admit that there were different types of hyraxes, much larger than those seen today (and also theoretically ruminating), formerly extant in Israel. However, those same scientists state that these became extinct about two million years ago, and they would also not state that they were ruminating animals.

ומביא "ראיה" שהשפן הוא קטן מהפסוק במשלי ל' כ"ו: שפנים עם לא עצום וישימו בסלע ביתם. שלא כתוב ולא רמוז שם דבר שכזה, אלא שהוא עם לא גדול במספר או לא חזק, ומתחבא בסלעים, כאילו חיה גדולה לא יכולה לעמוד בקריטריונים אלה. וטוען שמעלי גרה צריכים להיות גדולים... [א"כ זו קושיא על התנ"ך שמתייחס לשפן כקטן: לשיטת סליפקין, וכמעלה גרה! וממילא טורח ליישב קושיא זו ב"דוחק", א"כ "בדוחק" אפשר למצוא מעלי גרה קטנים...].

Rabbi Segal then argues that I have no proof that the *shafan* is small from Mishlei 30:26. While he is correct that this *passuk* does not conclusively prove it to be a small animal, I did not claim that it does. I claimed only that it shows it to be a weak creature. However, there is an earlier *passuk* which does explicitly state that it is a small creature: "There are four that are small in the land... the *shafan*..." (Mishlei 30:24). This precludes the possibility that the large animal seen by Rabbi Yaakov Sapir was a *shafan*. And Rabbi Segal himself later admits that there is a strong *mesorah* supporting the hare being the *arneves*, which he considers can be truly rated as ruminating. If, as Rabbi Segal suggests, we should accept Rabbi Sapir's testimony that he saw a *large* animal with only one kosher sign, this would be another animal in addition to the Torah's list of four such animals! In seeking to endorse Rabbi Sapir's testimony, Rabbi Segal is undermining his own case.

אך האבסורד הוא שסליפקין עצמו מביא בעמ' 152 "מועמד" מצויין ל"שפן", הוא ה"פיקא" שגם הוא קטן, יותר משפן הסלעים [לשיטתו ששפן צ"ל קטן], גם מעלה גרה בצורה של ארנבת וארנבון [ע"י אכילת הגללים הלא מעוכלים, כדלקמן סעיף 6], וגם יש לו מאפיין חיצוני של מעלה גרה ע"י לעיסה לצדדים, וגם היה בא"י. אלא מה? ה"שיריים" של הפיקא שגילו בא"י הם

מלפני כ-100,000 שנה, ולא מזמן מתן תורה... ואין עדויות שהיה בזמן מתן תורה... ע"י סעיף
הבא. וע"י לקמן סעיף 8.

Rabbi Segal then writes that it is "absurd" that I dismiss the pika as the *shafan*. However, the *shafan* is described in Tehillim and Mishlei as a familiar animal, and yet the fossil evidence indicates that the pika has not lived in the Near East in the last 100,000 years. While Rabbi Segal is comfortable with dismissing the science of paleontology as nonsense, other people, quite reasonably, will accept the testimony of unbiased experts, just as we do in medicine. Furthermore, it seems very likely that the pika is a *sheretz* (it is about the same size as a rat), whereas the *shafan* is a *chayah* (and a hyrax is much, much bigger than a pika)

4. **סליפקין:** חוזר בעמ' 93 ו-95 על דברי ההבל שהאריך לגבב בספרו "מדע התורה", שלפי המדע החיות קיימות כבר מיליוני שנים, ומסתפק בהערה בשני מקומות אלה: הדרך ליישב השקפה זו עם השקפת היהדות ה"פופולרית" [=המקובלת על ההמון...]. נדונה בספרו "המדע של תורה" בכמה אופנים. ואם בשני הפעמים האלו הזכיר חיות מלפני מיליוני שנים בכלליות, הנה בעמ' 152 כתב בפשטות על חיה הנקראת "פיקא" שלא היה בא"י בזמן התורה, ואף שמצאו בחפירות שרידים מחיה זו בא"י, שרידים אלה הם מתקופה של לפני כ-100,000 שנים, ולא מזמן התורה... משום מה "שכח" לכתוב את ההערה שלו היאך זה מתיישב עם "ההשקפה הפופולרית" של היהדות. כנראה ש"רק" מאה אלף שנה לא כל כך בעייתי כמו מיליונים...

תשובה: בספר "מדע התורה" מרבה סליפקין להביא ציטטות מהקדמונים שהעולם היה קיים לפני יותר מ-5765 שנה, ומנסה להתאים דבריהם ל"עובדות" המדעיות על העולם העתיק במיליוני שנים, בזמן שקדמונים אלה רובם ככולם התכוונו לעולמות רוחניים שהיו קיימים [ר' דסלר: ספירות], או עולמות שחרבו ואינם. ועל אף שהיו יחידים, כ"תפארת ישראל" שניסו ליישב דיעה זו עם חז"ל שכתבו "בורא עולמות ומחריבם", הרי גדולי ישראל חלקו על השקפה זו, לפעמים בתוקף, כי אינו פשט כוונת חז"ל. אך עוד הוסיף סליפקין כ"עובדה מדעית" שהחיות התפתחו אחת מהשניה בדרך ה"אבולוציה" הארורה, בזמן שבזמננו ידוע לא רק שאין תאוריה זו מוכחת, וודאי שההסתברות לזה רחוקה מכל הגיון, אלא יש הרבה חוקרים מהשורה הראשונה הטוענים שזה לא יכול להיות בכלל! ואילו סליפקין כותב זאת כדבר מוכח ומוכרח... ובעז"ה עוד נראה הבליו גם בספרו "מדע התורה".

Rabbi Segal disputes my statement that the world is clearly many billions of years old, and that animals evolved from other animals. He claims that the latter is not only unproven, but also unthinkable and impossible. However, both ideas are the virtually unanimous opinion of scientists from all over the world in many different fields of science, whose judgment on these matters is worth a great deal more than that of Rabbi Segal. It also is a view shared by many observant Jews, including many Torah scholars. I am entitled to follow that view.

5. **סליפקין:** שתי חיות אלו- הארנבת ושפן הסלעים- לא מעלות גירה במובן הרגיל של הזואולוגיה.

תשובה: ע"י סעיף 7.

5. See 7.

6. **סליפקין:** ממילא חייבים לבאר ש"העלאת הגירה" שהתורה התכוונה אליה היא יותר מורחבת ממה שקורא לזה המדע ruminant, וכוללת גם cecotrophy, שהיא אכילת הגללים הרכים מחדש כדי לעכל שוב את המזון שלא נתעכל באכילה הראשונה, ואכילה זו זהה במהותה להעלאת גירה גמורה, אלא שהיא חיצונית ולא מתוך הקיבה. את זה עושה הארנבת. [מעשה נכתוב "אכילת גללים" במקום cecotrophy. וצריך לדעת שיש עוד חיות שאוכלים את הגללים הקשים שלהם לעתים נדירות למלא תחושת הרעב, סוגי כלבים חזירים קופים ועוד, ונקרא שם אחר: coprophagy. ואין זה דומה כלל להעלאת גירה, כי אינה תופעה קבועה של סיפוק ויטמינים ומזון נצרך וחיוני למערכת התזונה, כגבי הארנבת].

תשובה: כותב על אכילת הגללים כ"העלאת גרה" "בדוחק". וזה שטות, כי גם החוקרים הגויים קוראים לזה העלאת גרה חיצונית: אינ' בריטיניקה ערך **MAMMALS: MAJOR MAMMAL ORDERS- LAGOMORPHA- NATURAL HISTORY**. וכך הגדיר בס' המפורסם של שמיט-גלסון "הפיסיוולוגיה של בע"ח" שתורגם לעברית ויצא לאור בתשכ"ז ע"י "יחדיו" וספרית הפועלים" בתור ספרות עזר **עדכנית** למורים. ובעמ' 19-20 מפרט היאך פירוק התאית נעשית במעלי הגירה ע"י מיקרואורגניזמים בתהליך מעבר כפול במערכת העיכול, **ושבארנבונים וארנבות נעשית פעולה זו בדיוק באופן חיצוני מה שמעלי הגירה עושים במערכת פנימית!** ועי' SCMIDT-NELSON: FOOD AND ENERGY 1972 עמ' 9 וראה ספר פרופ' יהודה לוי "המדע שבתורה", ושם הרבה אסמכתאות מהמומחים. וכן כתב הזואולוג החילוני ד"ר א. שור מהמרכז הוטרינרי בהרצליה, שאין שום סיבה ש"העלאת הגרה" של המדע תהיה יותר הגיונית להיקרא "העלאת גרה" מאכילה חוזרת של הגללים שלא נעכלו. גם רוב הפירושים בראשונים ל"העלאת גרה" לא סותרים העלאת גרה זו, וגם אלה שמבארים מלשון "גרון", הם ביארו זאת לגבי הכשרים שהוא דרך הגרון, שרק באופן זה הם כשרים. אך הטמאים כתובים בגלל טעות שאפשר לטעות בהם כשרים, א"כ נקראו מעלי גרה באוכלם מאכלם שוב גם לא דרך הגרון, בין אם ידעו זאת מפרשים אלה, בין אם לא ידעו.

Rabbi Segal claims that I wrote that describing cecotrophy as *maaleh gerah* is a "dochek," and he calls this nonsense. I actually described it in several statements as follows: "This is, of course, not a straightforward explanation of *ma'aleh gerah*, but it is legitimate" (p. 143): "Some consider such explanations to be fairly straightforward, while others see them as forced" (p. 148); "These approaches are viable, albeit somewhat difficult" (p. 230). I believe that this is a fair assessment. It is not completely straightforward, in light of the word *maaleh* meaning "bringing up" and *gerah* meaning "that which travels via the throat," neither of which are easily applied to cecotrophy. Rabbi Segal himself admits that several of the *meforshim* explain that *gerah* refers to food being brought up by way of the throat; he claims that they were

only referring to the kosher animals. Yet the Torah itself used the same term to refer to the *shafan* and *arneves*. And it is certainly a departure from the *pashtus* to give a different meaning to the phrase that was not explained this way until recently.

7. **סליפקין:** ואילו לגבי השפן יש עדויות סותרות אם פולטות את האוכל מהקיבה לפה, ויתכן שהוא עושה משהו הדומה להעלאת גירה הנקרא בשם *merycism*, שהיא החזרת האוכל מהכרס לפה, לפעמים בשביל לפלוט אותו מהפה, ולפעמים בשביל לבלוע מחדש ללא לעיסה, והזואולוגים משערים שיש לתכונה זו תפקיד בהפרשת הרוק. [ומעתה נכתוב "החזרה לפה" במקום *merycism*]. אם אמנם אינו מחזיר האוכל מהכרס, אפשר שנקרא מעלה גרה כי יש לו מעיים מורכבות כמעלה גרה, או כי הוא לועס לצדדים כמעלה גרה.

תשובה: יש עדויות של זואולוגים גדולים על "העלאת גרה" ממש של שפן הסלעים, כפי שהביא סליפקין עצמו בארוכה, וכן כתב בספר "החי והצומח של א"י" של עזריה אלון כרך 3 עמ' 234.

Rabbi Segal claims that I myself quote prominent zoologists as testifying that the hyrax genuinely ruminates. That is correct, but I also quoted even more prominent zoologists who disputed these statements. I therefore concluded that it is a dispute amongst zoologists.

8. **סליפקין:** דא עקא, יש עוד חיות מלבד השפן והארנבת שעושות דברים האלה: הקפיברה והפסיוס-זנב-הטבעות עושים "אכילת גללים", והקנגרו וה"קולה" עושים "החזרה לפה". והקנגרו גם לועס לצדדים כמעלה גרה. והתורה לא מזכירה אותם בתוך ברשימת שלושת בעלי החי עם הסימן האחד. ומה "גרע חלקם" מהארנבת והשפן והגמל.

תשובה: אך רק בארנבת ובארנבון ובפיקא יש צרוף של לעיסה לצדדים כמעלי גרה, וגם אכילת גללים בצורה קבועה. לא בקפיברה ולא בפסיוס [שממילא הוא כנראה שרץ, כפי שמניח גם סליפקין, ולא צריכה התורה למעטון] יש לעיסה לצדדים [אחר מעקב], גם יש חוקרים הטוענים שאינם אוכלי גללים בקביעות, ואילו הקנגרו ו"קולה" לא אוכלי גללים, אלא מעלים המזון לפה ללא תפקיד חיוני בהזנה הקבועה, כפי שביארנו בתכונת *merycism*.

א"כ מסקנת הדברים היא כזו:

התורה כתבה שלוש חיות שמעלות גרה ולא מפריסות פרסה. הגמל מעלה גרה כמעט כמו הטהורים [אך לא לגמרי כטהורים, כי יש לו 3 קיבות ולא ארבע, כי חסר לו את ההמסס].

לארנבת יש מסורת די סבירה שאמנם היא הארנבת, והיא אוכלת גלליה לעיכול חוזר, ונקרא העלאת גרה חיצונית. גם יש לה מאפיין חיצוני של מעלה גרה בזה שלועסת לצדדים.

Rabbi Segal asserts that, unlike the capybara, only rabbits, hares and pikas possess both the feature of cecotrophy and the feature of lateral chewing. He is correct that using such criteria, the capybara would not seem to pose a difficulty, and I therefore plan to mention this possibility in future editions of the book. It nevertheless seems

quite far-fetched to say that the title of *maaleh gerah* is earned only if an animal has both of these features. The rationale behind defining each of these features as *maaleh gerah* is very different – one is justified by saying that the Torah considers only external appearances, while the other is justified by saying that the Torah cares not about superficial aspects but about functional aspects. Claiming that both are required is making one *siman* of kashrus into two! Furthermore, none of the Torah scholars who state that cecotrophy can be described as *maaleh gerah* added that this is only if the animal also chews like a ruminant. In any case, this will not solve the problem with the kangaroo, which is as much a “ruminant” as is the hyrax.

אך השפן לא ברור מהו, ויש, כמה שידוע לנו כעת, שלוש אפשרויות:

Rabbi Segal brings three possibilities as to the identity of the *shafan*:

1. שפן הסלעים: הוא המצוי בא"י, והחוקרים של הדור האחרון, וגם סליפקין, טוענים שהוא השפן של התורה. אך לא ברור שהוא מעלה גרה בצורה כלשהי. יש חוקרים שהעידו שראו אצלו העלאת גרה רגילה לפעמים, כמו גמל, וחוקרים אחרים אמרו שלא ראו זאת בשפנים שלהם. ויש השערה שהיא רק מעלה מזון לפיה כמו הקנגרו. אם זה נכון, קשה למה התורה לא כתבה גם קנגרו. על כן מוכרח שאם שפן הסלעים הוא השפן של התורה: הריהו שמעלה גרה כעדות כמה חוקרים, ומספיק שחלק ממין זה מעלים גרה, או בחלק מהזמן, כדי שהתורה תכתוב לגבם איסור שלא יטעו לאכול. בפרט שנראה לנו מהפסוק שהתורה התכוונה במפורש למעט גם חיות אלו שלפעמים מעלים גרה או שיש בהן פונקציה הדומה להעלאת גרה, שהרי כותבת: "ואת-השפן [לא לאכול] **כי-מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס**". ומקשים מפרשי התורה הרי "מעלה גירה" זו סיבה שתתיר לאכול, אם כן למה כותב הפסוק: "כי מעלה גירה הוא" כסיבה **לאסור**? ונראה לבאר ע"פ הגמ' בר"ה ג' ע"א שאומרת שאחת מכוונות המילה "כי" היא "אם" (כמו "כי יקרא קן צפור לפניך"), א"כ כוונת הפסוק: אל תאכל שפן, ואל תאכל ארנבת. ואף אם מעלה גירה הוא- שיהא השפן או הארנבת ממעלי הגירה **ממש** אפילו **לפעמים** או **דומים** למעלי גירה, הרי שאסורים הם לאכול כי אינם מפריסים פרסה!

(a) The hyrax – Rabbi Segal claims that if this is the *shafan*, then the truth must lie with the scientists who attest that it is a true ruminant, and it differs from the kangaroo, which only practices merycism. Unless he has discovered new information (and he does not claim to have done so), he has misread my book. In fact it was only one scientist, Hubert Hendrichs, who claimed that the hyrax is a ruminant, and it was the *same* scientist who claimed that he also saw kangaroos ruminating, and for longer periods! Rabbi Segal further adds a theory that the Torah wanted to specify any animal that might be considered a ruminant, even if it is not a true ruminant but only ruminates on rare occasions, or merely appears to ruminate. If so, then the Torah should certainly list the kangaroo, which has been falsely thought to be a ruminant by many people!

2. ארנבון: היא עם תכונות כמו הארנבת, ועד לפני מאה שנה חשבו החוקרים שהוא שפן של תורה, כי לספרד קראו "שפניא" על שם השפנים שם, עוד לפי 3000 שנה, ושם יש ארנבונים! אלא שלא מצויה היום בא"י. גם די דומה לארנבת והתורה אולי היתה מכלילה אותו עם הארנבת. חוקרי ימינו מסבירים שלספרד קראו "שפניא" בגלל טעות המלחים הפיניקיים שראו ארנבונים בספרד וחשבו שהם שפנים.

(b) The rabbit [or hare?]. But as I wrote in the book, rabbits lived only in the Iberian Peninsula and France at the time that the Torah was given. Yet in Mishlei and Tehillim the *shafan* is described as a familiar animal. Furthermore, the *shafan* is described as hiding under rocks. This is not true of most rabbits. (Later, in objection 30, Rabbi Segal argues that the red rock hare, *Pronolagus rupestris*, hides under rocks. However hares of the genus *Pronolagus* live only in southern Africa, and thus would not have been described in Nach as a familiar animal.)

3. פיקא: גם היא עם תכונות של הארנבת, ואף שלא מצויה בא"י, בחפירות גילו שרידים שלו בא"י. ואמנם סליפקין טוען טענה אוילית שאלה שרידים מלפני 100,000 שנה, אך בזמן מתן תורה לפני 3300 שנה כבר לא היה. אך אנו מאמינים שאם יש שרידים, הם לא מזמן דמיוני זה [עי' חיי עולם עמ' ל"ה וגם בהערה שם, היאך עושה "ליצנותא דע"ז" ממחקרי החפירות המדעיות, ומ"מסורות" עמים שסומכים עליהן המדענים], כך שבהחלט יכולים להיות מזמן מ"ת. ואפילו אם השרידים מלפני 5000 שנה ולא ממ"ת, הרי "לא ראינו" אינו ראיה, ואם היה "פיקא" לפני 5000 שנה, מדוע שלא יהיה גם לפני 3300 שנה. אלא שהוא קטן ורגליה קצרות, ודומה לשרצים, ו"שרץ" לא היתה התורה צריכה לכתוב על שרץ אוכל גללים שהוא טמא, כי כבר כותבת שכל השרצים טמאים.

(c) The pika. Rabbi Segal disputes the opinion of paleontologists that the fossils of pikas in Israel date to 100,000 years ago. However, as noted earlier, others will accept the opinion of experts. Furthermore, as Rabbi Segal himself admits, it is hard to see how the pika could be rated as a *chayah* rather than a *sheretz*.

לסיכום:

אם שפן התורה הוא "שפן הסלעים", צ"ל שהוא אמנם מעלה גרה, אפילו לפעמים, כמו עדות כמה חוקרים. ולא כתבה התורה ארנבון כי הוא כלול בארנבת. ולא פיקא כי הוא שרץ.

אם השפן הוא הארנבון, צ"ל שאמנם היו ארנבונים בא"י בזמן התורה, וכמו הקופים והתוכים שהביאו בזמן שלמה לא"י, או שהתורה דיברה על הארנבונים שבספרד, וגם בתהילים הכוונה אליהם, או שכיוון שבזמן התורה קראו לארנבת שפן, כמו בספרד, א"כ התורה כתבה גם שפן בחשש טעות שיאכלוהו כי מעלה גרה, והכוונה גם לחיה שקוראים שפן, היא הארנבון. ולא כתבה "שפן הסלעים" או כי היא לא מעלה גרה, או כי הוא שרץ כמו פיקא.

ואם השפן הוא הפיקא, כתבה אותו התורה למרות שדומה לשרץ, אולי כי דומה קצת לארנבת ויחשבו בגלל מבנהו שאינו שרץ. והארנבת ודאי אינה נחשבת לשרץ כי רגליה ארוכות. אך אלה

הסוברים ש"שפן הסלעים" הוא השפן של התורה, ממילא הם לא חוששים שהוא "שרץ" שהתורה לא צריכה לכתוב, למרות שגם רגליו קצרות ויכול להחשב לשרץ. א"כ יכולים לבחור במקום זה בפיקא אוכלת הגללים, ואז שפן הסלעים לא מעלה מעלה גרה.

א"כ כל יגיעו של סליפקין היה לריק. ובעיקר המסקנה שהתורה לא התכוונה לכל העולם. כי איזה משלושת החיות הנ"ל שתהא "שפן", הרי אין עוד בעולם כמותו להעלות גרה עם הנעת הלסתות לצדדים. לא קפיברה: שלא מניעה לסתותיה לצדדים, ולא קנגרו: שלא אוכלת גלליה לתזונה קבועה כארנבת, ולא שום חיה אחרת בעולם!! א"כ רשימת התורה היא אבסלוטית-ופלאית!

Rabbi Segal's conclusions on this point involve internal contradictions and circular reasoning. He claims that the *shafan* could be *any* of these three animals. But if it is the hyrax, then in order for the rabbit not to present an exception to the Torah's list, it must be classified as the same *min* as the hare – an *arneves* – and the pika must be classified either as an *arneves* or a *sheretz*. But if the *shafan* is the rabbit, then it must be classified as being a different *min* from the hare. And if the *shafan* is the pika, then it must be that the pika is not a *sheretz*. So the definitions of *min* and *sheretz* are being retroactively and arbitrarily selected in order to make sure that there are no exceptions. If one has no definite criteria to apply in determining whether the rabbit and the hare are different *minim*, or in determining whether the pika is a *sheretz* or a *chayah*, and simply uses whichever explanation make the topic achieve the desired outcome, how can one then use this topic to prove that the Torah is divine? (See points 10 and 13 for further examples of poor logic.)

Furthermore, Rabbi Segal's proposals still do not resolve the question of the capybara (which performs behavior that has been described as *maaleh gerah* for the hare) and kangaroo (which performs behavior that has been described as *maaleh gerah* for the hyrax)!

So, contrary to Rabbi Segal's assertion that all my efforts are in vain, I still believe them to be necessary. There are serious difficulties with this section of the Talmud, and I believe it is a worthwhile goal to try to solve them.

9. **סליפקין:** אמנם בתורה לא כתוב שרשימת החיות עם סימן אחד או שניים היא מלאה, ושאיין עוד כאלה בעולם, אך בגמרא משמע שאמנם הרשימה מוגמרת, ואם כן, זה סותר לסעיף הקודם. וזה לשון הגמרא במס' חולין נ"ט ע"א: תני דבי ר' ישמעאל: ואת הגמל כי מעלה גרה הוא: שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב "הוא". רש"י ותוס' כתבו שהגמ' מתכוונת גם לשפן וארנבת, אלא קיצרה בדבריה.

תשובה: אם חז"ל כתבו שהתורה רמזה ענין זה ב"הוא", זה כאילו כתוב בתורה בלא פקפוק. המה אלה שיודעים לקרוא בתורה, ממסורתם ומעיונם, ולא אנחנו.

I am unsure what Rabbi Segal is trying to say here. If he means that the Torah did indeed explicitly state that there are only four animals – this is clearly incorrect, since the Gemara had to use the *derashah* of *hu* in order to arrive at this conclusion! If he means that we, as Jews who are loyal to the Oral Torah, accept that the Written Torah meant that these are the only such animals – I am not disputing this. The only dispute is as to what the Gemara's *derashah* means exactly.

10. **סליפקין:** בהכרח צריכים לומר אחד משני הביאורים הבאים בגמ' זו:

ביאור אחד בגמ' בחולין: גם בגמ' זו שבחולין וגם ברמב"ם במאכלות אסורות א' ב' מוזכר רק הגמל כמעלה גירה שלא מפריס פרסה [והראב"ד משיג על הרמב"ם שיש גם שפן וארנבת]. ראינו שרש"י ותוס' ביארו בגמ' שהכוונה גם לשפן וארנבת, אך יש ג' ביאורים אחרים:

- מרכבת המשנה ואור שמח: הרמב"ם [והגמרא] התייחס רק לבהמות, ולא לחיות.
- מגיד משנה ותפארת יעקב: הגמ' כתבה רק על החיות החסרות שיניים עליונות, כבן-גמל, עי"ש בסוגיא בחולין נ"ט ע"א, אך לשפן וארנבת יש שיניים [חותכות] עליונות, ועל כן לא יכולים להיות כשרים, כפי הכלל שכתב ר' חסדא שם שכל חיה ובהמה שאין להן שיניים עליונות, כשרות. חוץ מגמל צעיר שאין לו וטמא. לכן לא יטעו אנשים לחשוב שהארנבת כשרה אפילו אם נחתכו רגליה ולא רואים שאינה מפרסת פרסה.
- ס' שיחת חולין: הגמ' לא כתבה ארנבת ושפן כי אינם מעלים גירה בצורה הרגילה כמו פרה, מה שאין כן הגמל שמעלה גירה כפרה ואותו צריך למעט. התורה אמנם כן הזכירה שתי חיות אלו שמעלות גירה בצורה משונה מהפרה והגמל, אך ה"מעלה גירה" הרגיל היחיד שהוא טמא הוא הגמל. תירוץ זה קשה כי באותו העמוד בגמ' מוזכרים השפן והארנבת כמעלי גירה.

עכ"פ, לפי ג' ביאורים אלה לא התכוונה הגמ' לומר שאין עוד חיות בעולם מעלה גרה ולא מפריס פרסה, אלא שאין עוד בהמות כאלו, או בהמות וחיות בלי שיניים למעלה או אין עוד חיות מעלות גרה בצורה רגילה. אם כן מה שמוצאים חיות אחרות עם סימן אחד: אינו נגד חז"ל לפי פירושים אלה, כי בעלי הסימן האחד האחרים המצויים בעולם אינם עם ג' תכונות אלו.

במילים אחרות: לפירושים אלה באה הגמ' לומר:

- בבהמות רק הגמל מעלה גרה ולא מפריס פרסה- וזה מתאים גם לזואולוגיה של ימינו, מלבד הלאמה ודומיו, שבדוחק גם הם נחשבים לגמל.
- בחסרות שיניים חותכות עליונות, רק הגמל מעלה גרה ולא מפריס פרסה. גם זה מתאים כנ"ל.
- במעלות גרה הרגילים, רק הגמל מעלה גרה ולא מפריס פרסה, וגם זה מתאים כנ"ל.

תשובה: גם אם העתיק נכון את כוונת המפרשים האלה [לא בדקתי], הרי פירוש 2 ו 3 גם מראים בודאי על הידע האלוקי של התורה, דבר שמכחיש סליפקין בכל ספרו: שטוען שאין

ראיה לידע אלוקי של התורה מהחיות. ואפילו פירוש 1 מראה על ידע כזה, כי גם כל בהמות העולם לא היו מצויות בחצרם של יהודי א"י, ולא רק החיות. אך "תירוץ" זה הוא גם נגד פירוש רש"י ותוספות ור"ן שם חולין וראב"ד במאכלות אסורות א' ורמב"ן ויקרא י"א ג' והשו"ע ונו"כ יו"ד סי' ע"ט ועוד, והרבה אחרונים, שכולם הבינו שכוונת חז"ל שאין שום מעלי גרה טמאים מלבד הגמל והשפן והארנבת, א"כ הכוונה גם לחיות. חוץ ממה שהוא נגד הדרשה של "הוא" שדורשים בגמל, שכתובה גם בשפן ולארנבת, עי' סעיף 9, 11, 16. ועי' לשון ההלכות גדולות סי' ס"ד הלכ' חלב עמ' תרל"ט: ודילמא איכא מידי דדמי לגמל, גמירי דליכא כו', ודילמא איכא מידי דדמי לחזיר, גמירי דליכא. ואינו רק "ידיעה" זואולוגית של בעלי חיות.

Rabbi Segal claims that the information I bring contradicts the point made in "all" the book – "that there is no proof for the Divine authorship of the Torah from its statements about animals." This is somewhat of a distortion of my book, since I was primarily addressing only the asserted proof from the exclusivity of the list of non-kosher animals. As I stated myself on p. 49, there are aspects of this topic that do indeed argue against Moshe's having composed the Torah himself, *chas v'shalom*.

But in any case, Rabbi Segal's assertion, that the explanations of the *Markeves HaMishneh*, *Maggid Mishneh* and *Sichas Chullin* prove that the Torah is divine, does not hold water. As I prove in the book, the Torah itself does not explicitly claim that there are only four animals of this type, and there thus can be no proof of divine wisdom based on a claim of exclusivity. The fact that, using different methods based on different commentaries, it is possible to *reconcile* the Gemara's statement with the known exceptions, cannot be used as *a priori proof* of the Torah's divine origins! As Rabbi Segal notes, there is much dispute as to the correct explanation of the Gemara. While we can be selective in the use of these approaches in order to avoid a *disproof* of the Gemara, we cannot use them selectively in order to *prove* that the Torah is divine! This is a repeat of the sort of poor logical skills demonstrated in point 8 and which will be seen again.

11. **סליפקין:** אלא שצ"ב בג' ביאורים אלה, שהגמ' שם לומדת שרק גמל מעלה גירה וטמא מ"ואת הגמל כי מעלה גירה הוא": שרק הגמל מעלה גרה וטמא. והרי גם אצל השפן והארנבת כתוב "כי מעלה גרה הוא". משמע שגם לגבם דורשים שרק הם מעלי גרה ולא מפריסים פרסה [דהיינו: כל השלושה המוזכרים בפרשה, הם היחידים].

אלא שהתפארת יעקב ממילא מבאר שה"הוא" של שפן ושל ארנבת בא לומר שרק חיות כאלו, שהן טמאות, יש להן שיניים למעלה ומעלות גרה. אך כשרות עם שני אלה אין כלל.

תשובה: אך גם לפירוש זה בא למעט כל שאר החיות שבעולם, וזהו ידע מבהיל.

ובכלל: ודאי כוונת הגמ' ב"שליט בעולמו יודע" להראות על הידע האלוקי שבדבר, לא משנה איזה פירוש שתפרש את דברי חז"ל בגמ', ולא משנה מה באים חיות אלו למעט לפי כל פילפולי הסרק של סליפקין: הגמ' אומרת שזה ידע אל-טבעי שרק בורא עולם יודע. וגם אם תאמר את

הפירוש העקום שמביא סליפקין בסעיף הבא, וגם אם תסבור את ה"חכמה" שאומר בסעיף 34, שיש "רק" 1100 חיות, ואח"כ צמצם ל-50 חיות, עי"ש שטותו, **הרי חז"ל אומרים שלדעת את 4 סוגי החיות עם הסימן האחד זה ידע אלוקי, ולא משנה מה סברו חז"ל שבאה התורה לאפוקי בכתבה 4 חיות אלו. ועל מסקנה ברורה זו של חז"ל בא סליפקין בחציפותו לחלוק: חז"ל אומרים שזה ידע אלוקי, ואני אומר שלא!!!...**

Rabbi Segal argues that even according to the Tiferes Yaakov, there is proof of the extraordinary wisdom of the Gemara, since according to the Tiferes Yaakov it is stating that there is no animal in the world that ruminates, possesses upper teeth, and is kosher. However, Rabbi Segal again makes an error of reasoning. Since the interpretation of the Tiferes Yaakov is a lone view not shared by any others, we cannot use it to demonstrate the extraordinary knowledge of the Gemara.

Rabbi Segal's subsequent paragraph, in which he claims that I dispute Chazal's statement that there is divine knowledge in the listing of four animals, is a shocking distortion of my views. I certainly agree with Chazal's statement; I simply believe that Rabbi Segal has misunderstood it. The Gemara did not use the phrase *Shalit b'Olamoydeya* in order to *demonstrate* the divine knowledge of the Torah – it used it as a *basis* for a halachah.

12. סליפקין: ביאור שני בגמ' בחולין:

מביא בשם הג"ר גדליה נדל זצ"ל שהגמ' אולי התכוונה להוראה מעשית רק לאזור העולם סביבות א"י ושכניו, שם גרו היהודים, ולא לארצות רחוקות שבאופן רגיל לא יגיעו אליהן. [כך גם ביאר גבי הכלל שחיות בלא שיניים עליונות: כשרות]. וכפי שביאר התורת חיים לגרא"ה שור בגמ' שם: התורה כתבה את ארבעת בעלי הסימן האחד [שלושת הנ"ל והחזיר שמפריס פרסה ולא מעלה גרה] לאפשר למי שבמדבר ומוצא חיה לא מוכרת וחתוך לו הרגל [כך שאינו יודע אם הוא מפריס פרסה], שאם אין לו שיניים עליונות, הרי יכול לאכלו אם יודע שאינו גמל. סימן זה של ר' חסדא בשיניים הוא יותר קל מלדעת אם הוא מעל הגרה.

תשובה: זהו סילוף, כי ודאי התורת-חיים הבין מהגמ' שאין עוד כאלה בעולם, אלא שביאר מדוע פירט ארבעה אלה, הרי יכתוב שצריך ב' סימנים ודי. אלא בשביל מי שבמדבר וכו'. **ואותה תורה ידעה שהיהודים יתפשטו על פני כל העולם, וזו תהיה הלכה למעשה בכל מדבריות העולם! והתורה עצמה כתבה על התפשטות פלאית זו של היהודים בכל העולם בדבר' כ"ח ס"ד: והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ!**

Rabbi Segal claims that I am distorting the *Toras Chaim*, since he believed that these are the only such animals in the world. But I did not claim or imply otherwise; I explicitly stated that I am bringing the *Toras Chaim* only as some possible support for the idea that the function of the Torah's *derashah* is for the practical rule.

In attempting to prove that the Torah intends to cover all countries, Rabbi Segal cites the *passuk* about Hashem scattering the Jews all over the world. But this general

prophecy does not prove that the *halachic derashos* of the Torah are intended to cover all these circumstances. After all, Hashem also knew that man would reach outer space, and yet the Torah does not clarify the difficult *halachic* questions that arise. Furthermore, the word "*olam*" has many meanings – Rav Dovid Gans in *Nechmad VeNa'im* brings examples of these to prove that it need not include the Americas.

ומה שכתב זאת בשם הג"ר גדליה נדל זצ"ל, עדותו זו אינה קבילה, כמו הרבה דברים ש"העיד" ו"ביאר" סליפקין בספרו. וגם אם שמע סליפקין איזוהו דבר מהגר"ג"נ בעניין, מלבד שאינו מבאר איזה חלק מה"תיאוריה המחודשת" שבא "למכור" אמנם שמע מהגר"ג"נ עצמו, ואיזה חלק הוסיף מדמיונותיו, גם אינו נאמן ומוסמך להעביר משמעות דבריו כראוי, בפרט לא בעניין עמוק מורכב ורגיש שכזה, כשהשינוי בציטוט או הבנה אפילו של מילה אחת יכול לשנות את כל משמעות הדברים. ואין לנו אלא את המסורת המקובלת לנו ממוסרי התורה בימינו, ואת ביאורם בפשטות הכתובים ודברי חז"ל.

Rabbi Segal then disputes my reliability in reporting that I heard from Rav Gedalyah Nadel *z"l* the explanation that the Torah did not bother to specify animals from America and Australia since they are not part of the Torah's "world." I strongly resent his suggestion that I did not accurately report this information. Fortunately, I recorded the conversation on tape, and it is available for download on the internet at www.zootorah.com/hyrax/RavNadel.wav. I asked Rav Nadel about the exceptions from South America and Australia. He suggested that it can be similar to the *mabul*, which he believed only covered the "world" of the Torah, and did not cover America or Australia. The *mabul* traditionally is understood as covering the entire world, yet the sefer *Shleimo Mishnos* (to *Berachos* 56b) by Rav Azriel Aryeh Leib of Lomza/Stavisk (a talmid of the *Mishkenos Yaakov*) states that it covered only "*chatzi hakadur ha-elyon hazeh*" and did not cover America.

13. **סליפקין:** והנה לכלל זה של ר' חסדא גם יש יוצאים מהכלל: סוג קרנף, armadillo, ו warthog, שאין להם שיניים עליונות ובכל זאת טמאים.

תשובה: לא יאומן כי יסופר היאך דוחק בשביל למעט את פלאות ידיעת התורה, שהרי חוץ מג' אלה מודה שאין שום חיות טמאות בלי שיניים למעלה, מלבד בן הגמל, וכמו שכתב ר' חסדא שאין, ומכל אלפי החיות מצא שלוש שאמנם אין להם שיניים למעלה, אך ראה פלא: בדיוק לשלושתם אין שיניים גם למטה! וכוונת ר' חסדא היא שמעלי הגירה אין להם שיניים חותכות עליונות, כי רק חותכות במקצת העשבים עם השיניים החותכות התחתונות ועם הגרם הנוקשה העליון, ואחר כך יעלום גרה שוב לחתוך לגמרי בשיניים הטוחנות הנמצאות מאחור. אך אין הכוונה לחיות שבכלל לא צריכות לחתוך את מאכלם, כגון אלה שאוכלים חרקים ונמלים ובכלל לא צריכים שיניים, או אלה שלא זקוקים לחתוך שום דבר ממאכליהם. ואף שאולי לא כתוב זאת מפורש בפוסקים, אך לא כתוב הפוך, ומאחר שאנו יודעים שזו המציאות, ממילא אנו

מבינים שזו כוונת ר' חסדא, וכללו מכוון בצורה פלאית למציאות בכל חיות העולם. אך סליפקין מעדיף לבאר כצד הראשון כדי לעשות את ר' חסדא טועה ה"ו... או שלא דיבר רק על האיזור שלו.

Rabbi Segal then addresses Rav Chisda's rule that all animals lacking upper teeth are kosher. He claims that Rav Chisda was not referring to animals which also lack lower teeth, since these do not need to "cut" their food at all, and therefore the exceptions that I cited (the African rhinoceros, armadillo and Somali warthog) do not pose a problem. He presents this as some sort of novel point – yet I myself brought this as a possible answer to the problem. I nevertheless pointed out that it is not a fully satisfactory answer, since the Somali warthog does sometimes possess lower incisors, although these are rudimentary.

But Rabbi Segal goes further, and claims that this is not just a possible novel solution to the problem, but that it actually provides proof of the divine wisdom of the Gemara. His statement about this explanation of the Gemara (that it is referring only to the absence of upper teeth when there are lower teeth present) is truly remarkable: "Even though this is not written explicitly in the *poskim*, but there is nothing written to the contrary, and since we now know that this is the factual reality (that all animals that possess lower teeth but lack upper teeth are kosher – N.S.), we can thus understand that this was the intent of Rav Chisda, and his principle was directed in an astonishing manner to the factual reality of every animal in the world." Rabbi Segal is reinterpreting Rav Chisda's principle in a manner that is outside its literal meaning, in order to avoid the problem of the rhino, aardvark and warthog, and then claiming that Rav Chisda thus demonstrates an astonishing knowledge of the natural world that is not contradicted by the rhino, aardvark and warthog! This is a truly classic example of circular reasoning.

14. סליפקין: ואילו האייל מוסק *muntjac* יש להם שיניים עליונות וכשרים, וזה נגד כלל ר' חסדא.

תשובה: גם פה ראוי לעוסק בזה לצאת מגדרו בהתפעלות, וסליפקין עושה ההיפך לצנן את האמבטיה הרוחת, כי אין לכלל של ר' חסדא שום יוצא מן הכלל! ושני איילים אלה שהוא מביא כ"סתירה" לכלל ר' חסדא, הרי גם להם אין שום שיניים חותכות עליונות!! אלא שיש להם ניבים, והגמ' אומרת שאם יש ניבים, כגון אצל הגמל, אין ראיה שהבהמה טהורה, אלא רק כשאין גם ניבים. אך לא כתוב שמי שיש לו ניבים צ"ל טמא, אלא מי שיש לו שיניים! ולגבי כלל זה אין הניבים נחשבים שיניים. שמאחר שאנו יודעים את המציאות המדהימה, אנו מבינים שהכוונה שלבהמה טמאה צ"ל שיניים חותכות עליונות וכמו שמקשה הגמ' רק משפן וארנבת: "הרי שפן וארנבת דמעלת גרה הן ויש להן שיניים למעלה וטמאים", ותד"ה גמל משאיר בתימה למה לא שאלה הגמ' גם מגמל. ועכשיו שיודעים המציאות, אנו יודעים את התירוץ: ניבים אינם ראיה לפסול, אלא שכשישנן: אין ראיה להתיר! [וכמדומני שכך מתרץ "תפארת יעקב" שאלה

זו של תוס', עי"ש]. וראיתי בספר זואולוגי מוסמך [כמדומני בלכסיקון של דור] שרוב האיילים יש להם ניבים, ולא רק שניים כפי שמביא סליפקין. א"כ ודאי אין הניבים סימן טומאה.

Rabbi Segal cites my book as stating that the musk deer and muntjac present a contradiction to Rav Chisda's rule that every animal possessing upper teeth is *tref*, since these are kosher animals and yet they possess upper teeth. Rabbi Segal triumphantly responds that this is not a difficulty, since they possess only upper canines, not upper incisors. To someone who has not read my book, it might appear as though he has discovered information that refutes my point. However, anyone who reads my book will discover that I myself presented this as a possible answer. Yet, I pointed out the difficulty of its not being in accordance with the simple understanding of the Gemara, and certainly not in accordance with Tosafos, which states that the term *shinayim* includes both incisors and canines. According to Rabbi Segal, Tosafos had no basis for its question regarding the camel's canines being equivalent to incisors. Apparently Tosafos felt differently. (Contrary to Rabbi Segal's report from zoology books, most deer do not possess upper canines.)

[ואם בכל זאת יתעקש המתעקש שמי שיש לו ניבים, אפילו אין לו שיניים חותכות, שהוא טמא, וכפי שראיתי רב אחד כותב, הרי שאחד מסימני הכשרות שלו אינו גמור. וכגון מה שהביא סליפקין בעמ' 203 על רגלי אייל המוסק שרגליו מפוצלות לארבע, עי"ש. ואם הניבים פוסלים: אין זה מפריס פרסה! או אולי אין העלאתם גרה מושלמת, וכמו האיילון שיש לו רק שלוש קיבות והרביעית מנוונת. אך אין שום יוצא מהכלל של ר' חסדא!].

Rabbi Segal then parenthetically admits that there are Torah authorities who do consider canines to be equivalent to incisors in this regard. He then insists that these animals possessing upper canines still do not pose exceptions, since they must be deficient in another aspect of kashrus, such as the musk deer's hooves not being rated as *mafris parsah*, or the mouse deer possessing only three stomach compartments and thus not being rated as *maaleh gerah*. However, such new interpretations of the *simanim* are very difficult to justify, especially since the Torah describes the camel, which possesses only three stomach compartments, as being *maaleh gerah*! Furthermore, there are other animals, such as elk, which possess upper canines and also possess the regular four-part stomach of ordinary deer! And yet Rabbi Segal places his faith in the idea that there must be some sort of deficiency in the kosher signs of these animals. He is entitled to do so, but he cannot then claim triumphantly that Rav Chisda's rule has no exceptions. Once again Rabbi Segal is reinterpreting the Gemara, in departure from the *pashtus*, in order to solve the problems of apparent exceptions, and then proudly claiming that the Gemara's rule stands true without exception!

15. סליפקין: ועוד: החת"ס אומר שהכלל של ר' חסדא "לא מושפע" ממקומות שיהודים לא גרים בהם. ועי' מה שהביא מהחת"ס בעמ' 221.

תשובה: מביא שהחת"ס דייק מהגמ' שבמקום יישוב אם לא מצא שיניים, ל"צ לחשוש שאולי הוא בן גמל, אם אינו מכיר, כי אינו מצוי ביישוב. ורק אם הפרסה חתוכה צריך לחשוש לחזיר, כי הוא מצוי. מה מסיק סליפקין? שהכלל של ר' חסדא הוא רק לאזור א"י היכן שאין סוגי קרנפים בלי שיניים חותכות... האי ר' חסדא והגמ' שהביאה אותו התכוונו לתת כלל לכל באי עולם? זה ודאי לא קשה לסליפקין, כי אם דבי רבי ישמעאל ור' חסדא לא יודעים ח"ו בזואולוגיה, מנין להם לדעת שיש יהודים בשאר העולם או שיהיו אי פעם?

I cited the Chassam Sofer, who states that the Gemara, when referring to inhabited areas, does not need to point out exceptions to its rules (such as the young camel or onager) if these animals do not live in inhabited areas. The Chassam Sofer states that the Gemara needs to point out these exceptions only when referring to the wilderness. But his basic point is that in areas where animals are not found, the Gemara does not need to account for them. Accordingly, the rhino and warthog do not present a problem with Rav Chisda's principle, since they do not live in the areas discussed by the Talmud. Rabbi Segal objects that Rav Chisda's rule must apply to all Jews in all areas. He admits that this does not pose a problem for me, since I do not believe that Rav Chisda was aware of rhinos and warthogs. I therefore see no particular reason to respond to this objection. But in any case, it can be adequately answered. There has never been Jewish habitation in the areas where these animals live; hence, in accordance with the explanation of the Chassam Sofer, they do not pose a problem with the Gemara's principle.

16. סליפקין: וכמו שכלל ר' חסדא אינו למקומות הרחוקים מא"י ובבל, כך גם דברי התורה גבי בעלי הסימן האחד, שלגבם נאמר: "הוא": שאין שום אחרים [מלבד השפן והארנבת שגם לגבם נאמר "הוא"], התורה התכוונה רק לאזור א"י. כי רש"י ותורת חיים כותבים שלא צריך לחשוש לחיות אחרות, סימן שכל מה שכתבה התורה הוא לצורך "פרקטי" [=מעשי], ואיזורים רחוקים הם לא "פרקטים".

תשובה: חוזר על שטות זו פעם אחר פעם, כאילו התורה לא התחשבה שהיהודים יגיעו לכל העולם. ו"מילא" הליבש שטות זו על ר' חסדא בתור "עצה מעשית מקומית". אך דרש התורה שתתכוון רק לאזור א"י, מנין הבל משכילי-רפורמי זה אצל רב העוסק בחינוך מסורתי?

Rabbi Segal then again refers to my suggestion that the Torah's principles are intended as rules for local regions, and do not need to take into account animals from South America and Australia. He refers to this as "nonsense," and as "Reform-Enlightenment folly" which has no place being taught by a rabbi. But the Gemara itself explicitly states (62a) that its principles need only cover the *yishuv*, which is why in giving principles for identifying kosher birds, it does not mention the clear exceptions of the *peres* and *azniyah*. The concept of the "world" of the Torah not

including the Americas and Australia is stated in Rabbi Dovid Gans' *Nechmad VeNa'im*, the *Shelemo Mishnaso*, and I also explicitly heard this from Rav Gedalyah Nadel z"l, and had it endorsed by Rav Yisroel Belsky, *shlita* (amongst others). Rabbi Segal is, in effect, accusing these Rabbanim of endorsing Reform-Enlightenment folly, and thus unwittingly slandering Torah scholars.

17. **סליפקין:** ואף שאין הסבר זה מסתדר עם מה שכתוב "שליט בעולמו יודע וכו'", שמשמע שיודע שבכל העולם אין אחרים, ביטוי זה כתבו בבית מדרש של ר' ישמעאל כי לא ידעו על היוצאי דופן בדרום אמריקה ואוסטרליה [ח"ו], אך הכלל המעשי-המקומי תקף.

תשובה: כותב שתנאים אמרו "סתם" דבריהם, כי לא ידעו על הקנגרו שבאוסטרליה וכדומה. ואמנם הכלל של דבי ר' ישמעאל "תקף" באיזור א"י, אך הביטוי "שליט בעולמו" שכולל כל העולם: זה "נפלט" מהתנאים מחוסר ידיעה ח"ו. ועי' סעיף הבא.

Rabbi Segal then attacks my interpretation of the phrase "*Shalit b'olamo*." A careful reading of my book will show that I am presenting two possible explanations of this phrase. The first is that it may simply refer to the world of the Torah, which as several Torah authorities explain, does not include South America and Australia. Second, I mention that "the school of Rabbi Yishmael may have used this phrase because they did not know of exceptions in South America and Australia, but their exegesis and principle is still valid even with our knowledge of exceptions." Rabbi Segal considers it as a "Heaven forbid" that Chazal did not know about kangaroos. I think it is clear from Rishonim and Acharonim that this was the case; see the following note. I would like to know Rabbi Segal's basis for considering it as obviously true that Chazal knew about kangaroos.

18. **סליפקין:** בעמ' 209-210 דחף את השקפת השטות [ואולי כפירה?] הפופולארית לאחרונה אצל מאמינים פשרנים, חז"ל יכולים לטעות במדע, וכמו שבפסח' צ"ד ע"ב אמרו חכמי ישראל על סברת חכמי אומות העולם "נראים דבריהם מדברנו". ורמ' מביא גירסה אחרת: "הודו חכמי ישראל לחכמי או"ה". וכל דבר שלא "מסתדר" להם בתבונתם הקלושה, הופך להיות מיד טעות של חז"ל, במקום לקיים: אם רחוקה היא: ממך! ולכן, טוען סליפקין, אולי הכלל של ר' חסדא אינו נכון מדעית, כשם שהביטוי "שליט בעולמו" של דבי רבי ישמעאל הוא לא נכון. והביא "סימוכים" מרבי אברהם בן הרמב"ם בהקדמה לעין יעקב: מאמר על דרשות חז"ל, שכתב שלמרות שבפרוש התורה ודקדוקיה וכו' חייבים להעמיד כל דברי חז"ל, לא חייבים להעמיד דעתם בכל אמריהם ברפואות ובחכמת הטבע והתכונה. ובספרים הקודמים הביא כאסמכתא גם מאמר של רשר"ה.

תשובה: ראשית: כל מה שכתב ר"א בן הרמב"ם ורשר"ה הוא בענייני מדע שלא קשורים להלכה, ואילו סליפקין כותב על דברים הקשורים להלכה. וראה שכל מה שכתב ר"א בן הרמב"ם מאמר זה הוא להראות היפוך הדברים, כפי שכתב שם: "ומזה תמלט נפשך מלהלעיג על דברי החכמים או מלכפור באמיתת דבריהם וכו'" עי"ש מביא חמישה סוגים של

דרשות חז"ל וארבע מינים של מעשיות בחז"ל, ומסיים: "ובזה ימלט נפשו מלהוציא על המדברים ז"ל [=חז"ל] דבות שלא כראוי כאשר יוציאו הקראים והכסילים וכיוצא בהם וכו'". ועי"ש בתחילת המאמר היאך רצה אביו הרמב"ם לבאר עומק סודות חז"ל באגדה מאחר ש"כל הנמצא בתלמוד וזולתו מחבורי החכמים ז"ל בעלי מדרשות והמעשות כו' מעטים ונעלמים מעיני ל ההוגים בתלמוד ורובי המפרשים לא שלחו בהם ידם ולא באה נפשם בסודם". אך בסוף פרש הרמב"ם מפחד עסק הקודש: "ויירא משה מגשת אליו, כאשר אמר בתחילת המורה". וגם כשכותב שלא חייבים להעמיד כל דבריהם בענייני רפואה וחכמת הטבע ותכונה הוא מדגיש שבכל ענייני ההלכה חייבים לשמוע בקולם: "ולפי הקדמה זו לא נתחייב מפני גודל מעלת חכמי התלמוד ותכונתם לשלימות תכונתם בפי' התורה ובדקדוקיה ויושר אמריה בביאור כלליה ופרטיה שנטען להם ונעמיד דעתם בכל אמריהם ברפואה ובחכמת הטבע והתכונה ולהאמין אותן כאשר נאמין אותן בפי' התורה שתכלית חכמתה בידם ולהם נמסרה להורותם לבני אדם כענין שנאמר: על פי התורה אשר ירוך כו'".

Rabbi Segal then deals with my citation of Rav Sherira Gaon, Rambam, Rabbeinu Avraham ben HaRambam, and Rav Shimshon Raphael Hirsch, that Chazal did not possess perfect knowledge of the natural world and made statements according to the scientific knowledge of their era. Rabbi Segal refers to this as "nonsense" and "possibly heresy." He is thereby accusing these Torah authorities of talking nonsense and possibly heresy! While he is entitled to take this position (and he is not the first to do so), I am entitled to believe these Torah authorities spoke with wisdom and did not propagate heresy.

Rabbi Segal claims that these authorities are irrelevant, because they were not speaking about halachic matters. I did not claim that these authorities were speaking about halachic matters; I merely cited them in support of the concept that Chazal relied on the science of their day. I further added that this concept would only affect Rav Chisda's rule according to the *Toras Chaim's* explanation that Rav Chisda's rule was not received from Sinai, but rather was thought up by Rav Chisda. Furthermore, there are authorities who did believe that Chazal may have erred in scientific matters and that it could affect the halachah, such as Rav Yitzchak Lampronti in *Pachad Yitzchak*.

שנית: מסקנת סליפקין בקיצור בספרו על הגמל, ובאריכות בספרו "יצורים מסתוריים": חז"ל קבלו מאומות העולם דברים מהשקפתם המדעית, ולפעמים הם טעות. אך הבה נראה את המשך דברי ר"א בן הרמב"ם: "והתבונן חכמת זה הסוד כי רבי לא פסק כדעת חכמי אומות העולם, אלא שהכריע דעתם מדעת שקול הדעת בראיה שזכרנו. זהו שאמר 'נראים דבריהם': הוא מילה מורה על ההכרעה, ואלו נתברר לו בודאי ובראיה שגלגל חוזר ומזלות קבועים היה פוסק הלכה כמותם כאשר עשו זולתו מן החכמים ז"ל בדעות אחרות". א"כ יוצא מדברי ר"א בן הרמב"ם שכ"כ היתה לחז"ל דיעה משלהם, עד שלמרות הראיה- כיון שלא היתה ראיה

מכריעה- נשאלו בשלהם. א"כ מנין "המציאו" דיעה שכזו, מבלי להכנס לכוונת דבריהם, אם לא ממסורת או רוח קדשם. גם מה שהביא הרמב"ם ובנו ראייה מפה שלא כל ידיעותיהם המדעיות מסיני, כי משמע מרבי שאם הראיה היתה ברורה היו משנים דעתם.

Rabbi Segal claims that Rabbeinu Avraham ben HaRambam wrote his essay to prove that Chazal's statements cannot be disputed, which is the opposite of my claim. Yet the citations that he brings from Rabbeinu Avraham ben HaRambam are addressing aggadic material in the Gemara, which Rabbeinu Avraham argues is not to be taken literally. This is not relevant to Rabbeinu Avraham's statements about Chazal's knowledge of science, which he states was not flawless and can be disputed.

Rabbi Segal then claims that, even according to Rabbeinu Avraham, Chazal's opinion about cosmology must have been either a *mesorah* (presumably from Sinai) or *ruach haKodesh*. This does not seem to be a reasonable explanation, in light of Rebbi stating that the opinion of the Gentile scholars seems more viable, and in light of Rabbeinu Avraham stating that had the Gentile scholars possessed more conclusive proofs, Rebbi would have ruled conclusively in their favor. Maharam Schick explicitly states that Chazal's opinions on various scientific matters were entirely their own speculation.

גם מה שמביאים המתרפסים "ראיה" מהרמב"ם במו"נ שכותב ש"הודו להם חכמי ישראל", משמע שיכולים לטעות, עיין המקור שם ח"ג פי"ד שם כתב הרמב"ם על המרחקים העצומים שיש בין הארץ לשאר כוכבי הלכת, וציין שבין הארץ לכוכב שבתאי יש מרחק **לפחות** 152,000,000 ק"מ. והוסיף: "ואפשר שיהיה יותר על זה פי כמה בהרבה". וכתב המו"נ שחז"ל בפסח' צ"ד ע"ב גם הזכירו מרחקים כאלה גדולים "ונדמה לכל מי ששומע דבר זה שיש בו [=בדברי חז"ל] הגזמה רבה ושאינן המרחקים מגיעים לשעורים אלה". ומוכיח שחז"ל צודקים במרחקיהם העצומים, וכותב שאחת ממטרותיו בפרק זה לכתוב את המרחקים העצומים לכוכבים היא "כי שמעתי **מכל מי שהתעמק במשהו ממדעי התכונה** שרואה שיש גוזמא במה שהזכירו חכמים ז"ל מן המרחקים כו". זאת אומרת: חז"ל כתבו **מרחקים גדולים בהרבה** מכל מה שחשבו **חכמי המדע** של ימיהם על מרחקי הכוכבים מכדור הארץ, והרמב"ם מאריך להוכיח שצדקו חז"ל [ובימינו קיימו את מה שכתב הרמב"ם שהמרחקים הם **גדולים עוד יותר** מזה בהרבה!]. **ואחרי שגמר להצדיק דברי חז"ל נגד כל "המתעמקים בחכמת התכונה"**, התייחס למה שכתבו חז"ל את המרחק בין כל גלגל כוכבים לגלגל אחר, וגם את זה ביאר שיתאים למציאות, ורק **אחר כך** הוסיף הרמב"ם: "ואל תבקשני לתאם כל מה שאמרו [חז"ל] מענייני התכונה עם המצב כפי שהוא, לפי שהמדעים באותו הזמן היו חסרים, ולא דיברו בכך משום שיש להם מסורת באותם הדברים מן הנביאים, אלא מצד ידעני אותם דורות באותם מקצועות או שמעום מידעני אותם הדורות, ולא בגלל זה נאמר על דברים שמצאנו להם שהם מתאימים עם האמת, שהם בלתי נכונים, או שתאמו במקרה, אלא כל מה שאפשר לבאר דברי האדם כדי שיהא תואם את המציאות שהוכחה מציאותה, הוא יותר עדיף ונכון לבעל הטבעים הנעלים ואיש

הצדק". ובמילים אחרות: אחרי טרחתו של הרמב"ם לצדק במציאות את חז"ל נגד חכמי התכונה של דורו [והרבה שנים לאחר מכן הודו לזה חכמי התכונה], מוסיף הרמב"ם שלא יבקשו ממנו לתאם את כל דברי חז"ל למציאות ימיהם, כי לא בכל דבר היה להם מסורת מהנביאים [ומזה, אגב, משמע שהנביאים השיגו בדברים אלה אמיתות שלא ידעו חכמי התכונה], על כן אי אפשר בגלל זה לומר על גילויי חכמי התכונה של דורו שאינם נכונים בגלל מה שכתבו חכמים, אלא כל מה שאפשר לבאר דברי האדם [=חכמים] שיתאים למציאות: זה עדיף ונכון שיעשה מי שהוא בעל המידות נעלות. דהיינו: ראוי ונכון לבאר כמה שיכול דברי החכמים, ואף אם אי אפשר לבאר הכל, צריך לבאר מה שאפשר. ולכן כתב פרק זה, לאפוקי ממי שחולק בקלות על חז"ל מהמציאות. ולא מביא פה הרמב"ם אפילו דבר אחד שחז"ל לא מתאים למציאות, אלא כתב שאין צורך להגיד על מציאות מוכחת, אם יקרה דבר שכזה, שאינה נכונה אם מוצאים בחז"ל אחרת, כי לא הכל קיבלו מסיני.

Rabbi Segal then addresses the Rambam, and states that Rambam, in the section of *Moreh Nevuchim* that I cited, does not mention anything specific in Chazal that he believes to be incorrect. That is true, but irrelevant. Rambam nevertheless states that not everything Chazal said is correct and some of it is based on the deficient science of the day, which is the only point that I was bringing out. Rambam also writes, in *Moreh Nevuchim* 2:8, that Chazal abandoned their theory of cosmology in favor of that of the Gentile scholars.

נמצא שגם הרמב"ם וגם בנו, ה"מקור" לזה שחז"ל יכולים לטעות במדע, אף שהרבה קדמונים חולקים עליהם גם בזה, ראשונים ואחרונים [כפי שכותב סליפקין עצמו בהערה בעמ' 209], הרי ששניהם דיברו רק במישור העקרוני, אם ימצאו פעם משהו מדעי ודאי שלא כחז"ל, אף ששניהם לא הביאו אפילו מקרה אחד שכזה, ובן הרמב"ם טרח לציין שגם במה ש"הודו" לא הודו בפועל אלא רק הודו שיש להם ראיות טובות לטענתם, אך לא מספיק טובות בשביל לחזור בהם! והרי גם כשרבי אמר "ונראין דבריהן מדברינו", לא כתוב שחזרו בהם! עיי"ש בגילה"ש מר"ת שניצחו חכמי או"ה בטענות אך האמת היא כחכמי ישראל! [ובאמת בגירסת הגמ' שלנו לא כתוב כלל שניצחו לחכמי ישראל אלא רק "ונראין דבריהן מדברינו", וכבר התפלא בס' הברית ח"א סוף מאמר ב' פ"י מנין יצא לאותם ראשונים שהודו ישראל או ניצחו אומות העולם. אך כך גרס הרמב"ם במו"נ ב' ח' שם מביא גמ' זו כראיה שלא כל קבלתם המדעי מסיני, וכדלעיל].

Rabbi Segal then summarizes Rambam and Rabbeinu Avraham as taking the position that there is no actual case of Chazal being mistaken, just a theoretical possibility. This is both incorrect and irrelevant. It is incorrect because Rambam himself does indeed cite a specific case, in 2:8; while Rabbi Segal cites the Sefer HaBris who claims that this is based on a mistaken text of the Gemara, Rambam clearly felt differently. And it is irrelevant because both of them clearly take the

approach that if something is well proven, one is entitled, and even obligated, to accept it, even if it means stating that Chazal were mistaken.

והנה מלבד כל זאת, הרי מדובר בפסח' שהז"ל עצמם אמרו שנראים דברי חכמי או"ה מדבריהם, דהיינו: הז"ל עצמם הם שקובעים אם צדקו חכמי או"ה, ומנין לאיש אחר להשיג זאת? אך סליפקין הגדיל לעשות מכל הקדמונים שלפניו, יותר מהרמ"י, יותר מבן הרמ"י, וודאי יותר מכל הקדמונים שאמרו שאין טעות בחז"ל גם במדע: הוא זה שנותן את הציונים לחז"ל, הוא זה ש"מוצא" את טעויותיהם, גם אם לפעמים הדברים נוגעים להלכה, הוא זה שמחליט מתי המדע עדיף מדעת חז"ל, מתי אפשר ליישב כו' וכו'. יהודי שלא מצליח ללמוד בישרות ובהעמקה גם את אחרוני האחרונים כחזו"א ואג"מ, הוא זה ש"יכריע" מתי איפה וכמה חז"ל טועים... האבסורד הנורא זועק עד לב השמים!!!

Rabbi Segal then argues that although Rambam's example from Pesachim has Chazal agreeing that their opinion was flawed, nobody else is entitled to point this out, especially a person such as myself. Yet Rambam and Rabbeinu Avraham clearly expect people to draw their own conclusions, based on thorough research, as to what is correct, regardless of the idea of *yeridas hadoros*. Rambam's fundamental principle was to accept the truth from wherever it comes, be it a Torah sage or a gentile. With the tremendous increase in scientific knowledge since the time of the Rambam, we are certainly in a stronger position than Rambam to assess the validity of Chazal's statements concerning the natural world. Thus, even though Rambam was only able to express reserve at Chazal's account of a mouse growing from dirt, Rav Shimshon Raphael Hirsch was able to write that the account seems mistaken. Rabbi Segal feels that I am least of all entitled to state that Chazal's statements about the natural world were mistaken, since I am "unsuccessful" at learning the words of the Chazon Ish and Igros Moshe "in honesty and depth." I shall soon dispute Rabbi Segal's determination of who was mistaken in understanding these sources. But in any case this is irrelevant; deciding whether Chazal were mistaken depends on one's knowledge of the natural world, not of Torah (in a case where there is agreement as to what Chazal were saying). Rabbi Segal perhaps also appears to understand me as issuing a binding pronouncement on Chazal. Yet I am simply making my own assessment – others are free to disagree.

הרי על ענקים אלה נאמר: "כי יפלא ממך דבר למשפט כו' ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכו' ועשית וכו' ככל אשר יורוך וכו'". ועי' דבריו הנפלאים של החינוך במצוה תצ"ו על סמכות מסורתו חז"ל, ובתוך דבריו: "לא תסור ממנו ימין ושמאל, אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל וכו' אפילו יהיו הם (=החכמים) טועים בדבר אחד מן הדברים, אין ראוי לנו לחלוק עליהם אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהי

הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד וכו' [וכ"כ רמב"ן דברים י"ז י"א : "אפילו טעו", עי"ש]. אך לאחר כל זאת לנו אין שום נפקא מינה לזה שחז"ל יכולים לטעות, כי יש לשאול: מי יקבע אם זה טעות? תאר לך ילד שבכתה ב' למד ש $2+2=4$. ילך עם "נוסחה" זו וישמע את איינשטיין מסביר נוסחה מסובכת, ויזעק: "שטויות! לפי השגותי אין זה נכון!". מי שיכול לקבוע שב"ד או חז"ל טעו זה הם עצמם. וסמכות זו לא ניתנת למישהו אחרי חתימת הגמ', עי"ב"מ פ"ו ע"א רבינא ור' אשי סוף הוראה, ובס' הקבלה לראב"ד שקיבלום עליהם כל ישראל, ועי' רשב"ם ב"ב ק"ל ע"ב ד"ה "עד שיאמרו" בהרחבה. [ומלבד היות החיוב לשמוע לחכמים גזירת הכתוב, כמה זה מתיישב גם על שכלנו שהקב"ה ימסור את פרשנות התורה העוברת במסורת, יחד עם הניתן להבין מתוכה בדרכי הדרשה המקובלים, דווקא לאלה המוסרים נפש על הבנתה בכל כוח יגיעתם, ובמיעוט שינה אכילה ותענוגות, ובהתמסרות למענה בכל הקניינים שבהם נקנית (כבאות ו' ו') ולא שתהא מופקרת לפרשנות כל כסיל הרוצה לעוות אותה לתאוותו. וככל שיתמסר לתורה באמת, כך היא תאיר לו פנים ותגלה לו סודותיה, עי' יבמ' קי"ז ע"א רד"ה "בדברי תורה כתיב"]. וראה סופו של זקן ממרא בסנה' פ"ז שמיתתו בחנק על שהורה או עשה לא כפי הוראת ב"ד הגדול, אע"פ שהוא חכם גדול ואע"פ שהוא בטוח בצדקתו, כי הקב"ה מסר את הבנת והוראת התורה לחכמי הדור, ותפקיד עם ישראל לשמוע לקולם ולא "לחשוך" שהם טועים. ובאפשרות לטעות אין הבדל בין הלכה למדע]. ועי' לשונו הזהב של הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה: "נמצא רבינא ור' אשי וחבריהם סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה שבע"פ וכו' אבל כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם, וכופין כל עיר ועיר וכו' לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא וכו' הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל וכו' ואותם חכמים וכו' הם כל חכמי ישראל או רובם והם ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כולה דור אחר דור עד מרע"ה וכו', עי"ש בהירות ואמת באמתם של חז"ל. וזה שחז"ל יכלו לטעות בהלכה [עי' ויקרא ד' י"ג שתאורטית אפילו הסנהדרין הגדולה יכולה לטעות ואפי' להטעות ישראל לעבוד ע"ז, וכל פ"ק דהוריות מזה הענין], וכ"ש במדע, לא נוגע לנו כלל, כי בהלכה ממילא חייבים לשמוע בקולם עד שהם יגידו שטעו. ובדברי האגדה וה"מדע" אין לנו תפיסה בעומק דבריהם. ואם רחוקה היא- ממך. וע"כ דיברו המהר"ל והרמח"ל והגר"א על כוונותיהם הפנימיות של חז"ל בעניינים אלה, ואכמ"ל. ועי' רמב"ן דבר' י"ז י"א על לא תסור שמבאר גדרו, ובסוף דבריו: "כי על דעת שלהם הוא נותן לנו התורה, אפי' יהיו בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכש"כ שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול" [וכן כתב בצורה אחרת בדברים י"ט י"ט גבי כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואינו חולק על ה"חינוך" שעלולים לטעות, ועל משנת "הורו ב"ד" טעות, אלא יש פה ענין עמוק שהקב"ה רוצה שתמיד נשמע לחכמים, ואם היה להם טעות, הרי זה כמין עונש משמים לאלה שלהם מורים, וכמש"כ אוהחה"ק גבי מרגלים הצדיקים שעוון הדור הטעתם, ומעין הגמ' בגיט' נ"ו ע"ב "משיב חכמים אחר ודעתם יסכל", ועי' ב"ק נ"ב ע"א "כד רגיזו כו' וברד"ה עביד ועי' פנים יפות לבעל ההפלאה בויקרא ד' כ"ב אשר נשיא יחטא שזה מפני אשמת העם, כך שמעתי, וצריך יתר ביאור] ומה שאנחנו מאמינים לכל דברי חז"ל לא רק בהלכה אלא גם באגדה ובדברים של "מציאות", אינו דווקא בגלל הטעם הנ"ל של "ועשית כו' ככל אשר

יורוך", אלא מפני שאנו "מבינים" מספיק בחז"ל כדי להבין שאין לנו שום הבנה בקצות כוונותיהם.

ועי' שו"ת אג"מ אה"ע ג סימן ל ענף ב': אם אמרינן בעלמא בטלה דעתו אצל כל אדם כ"ש שאמרינן בטלה דעתו אצל דעת חז"ל שהכופר באומדנא שלהם הוא בדין אפיקורס!

Rabbi Segal then cites the statement of the Chinnuch that one must follow the Sages, even if they say make a mistake. I myself cited this Chinnuch at the end of my book *Mysterious Creatures* to make the same point. However there are two important points to remember. First is that even when there are halachic ramifications, we see that some authorities rule that one should act stringently, e.g. *Pachad Yitzhak* (that we shall later discuss). The second point is that the Chinnuch is only referring to halachic statements. Rabbi Segal writes that only Chazal themselves had the wisdom/authority to determine that they were mistaken. This is true with regard to strictly halachic matters, but not with regard to scientific matters. Rabbi Segal, later in this paragraph, writes that "there is no difference between science and halachah regarding the possibility of error" – but this was clearly not the position of Rambam, Rabbeinu Avraham, Maharam Schick and Rav Hirsch, despite Rabbi Segal's citation of Rambam (which is irrelevant to the topic at hand). Rabbi Segal claims that with regard to Aggadic and scientific statements of Chazal, we have no grasp of their depths, as per the approach of Maharal and others. While this is undoubtedly true of many Aggadic statements (such as the Rabbah bar bar Chana stories), it is not unequivocal that this approach can be applied to other statements (such as the mouse that grows from dirt). Rabbi Segal is entitled to follow this approach even in such cases, but it was clearly not the approach of Rambam, Rabbeinu Avraham, and Rav Hirsch. It is somewhat ironic that Rabbi Segal cites Ramban's statement that Hashem protects Chazal from error, since Ramban himself states that Chazal's explanation of *Isha ki tazria* may be superseded by the explanation of the Greeks.

וכל זאת גם אליבא למה שמביאים מר"א בן הרמב"ם ורשר"ה [הכותב שא"א ללמוד מכל דברי חז"ל באגדתא, כי לא הכל קיבלו מסיני]. אך דע לך שגם שני מקורות אלה, אמינותם מפוקפקת ביותר! שעל מאמר ר"א בן הרמב"ם אין מסורת קדומה, והודפס תירגומו בלא המקור אצל המשכילים, ויש בו גירסאות שונות, ור' אלעזר הורביץ מי-ם כבר פרסם מאמר בו הוא כותב, בלי קשר לתוכן, ששלחו בו יד והוסיפו וגרעו, עד שבכתב יד אחד [תרגום מערבית] הוא מכיר את הרמב"ם לא בתור "אבא מארי" אלא בתור "מורה צדק". ואילו המאמר של רשר"ה התפרסם לראשונה בהמעין ע"י ד"ר מרדכי ברויאר בגליון טבת תשל"ו כרך ט"ז גליון ב', שם הוא כותב שנמצא המאמר בעזבון רשר"ה בין הרבה מכתבים, עם מכתבים שנכתבו ביד אחרים, ואינו בכתב ידו כלל, וגם חסר ההתחלה והסוף עם שם הכותב והמקבל, אך ייחס אותו לרשר"ה בגלל שהוא דומה לסגנונו... ועל שני כרעי תרנגול אלה בונה "ייסודות" בזלזול בחז"ל, על אף

עשרות ומאות קדמונים שאסור להתייחס לשום דבר מדבריהם כטעות, וכאשר אתה, ר' יצחק, אספת בקונטרס הנפלא שלך על חז"ל!

Rabbi Segal finally claims that the essay of Rabbeinu Avraham and the letters of Rav Hirsch are of "highly doubtful authenticity." Regarding Rabbeinu Avraham, I do not think that there is general doubt as to this. More importantly, Rabbeinu Avraham's statements concerning Chazal's knowledge of science are entirely consistent with those of Rambam himself. Regarding the letters of Rav Hirsch, on Thursday, November 11th, 2004, I spoke with Rabbi Dr. Mordechai Breuer, probably the greatest living expert on Rav Hirsch, who published the letters in *HaMaayan*. He told me that there is absolutely no doubt whatsoever that they were originally written by Rav Hirsch and copied by his family members. (He was amused that someone disputed their authenticity, and noted that some people are so uncomfortable with what Rav Hirsch said that they will try anything to get around it.) Furthermore, the letters were written as part of a correspondence with R' Hile Wechsler, whose letters have been published. R' Wechsler was clearly under the impression that he was corresponding, as he frequently did, with Rav Hirsch.

Finally, it is very important to note that the view that Chazal relied on the science of their day and could have been in error – which is the fundamental point of dispute between my books' supporters and opponents – is not limited to Rabbeinu Avraham ben HaRambam and Rav Hirsch. It is also to be found in Rambam, Ramban, Maharam Schick, Rav Lampronti, and Maharsha.

19. סליפקין: מביא "אסמכתא" לדברי הסעיף הקודם גם מה"פחד יצחק".

תשובה: שוב מזיף, כי אמנם ה"פחד יצחק" בערך "צידה", שאל את רבו רבי יהודה ברי"ל אם אפשר להגיד שחז"ל טעו בזה, אך תשובתו היתה שח"ו להגיד כזאת, וה"פחד יצחק" מביא תשובה זו בתור מסקנה לשאלתו! ומעתה כל שאלה דחוייה בגמ', תהפוך אותה ל"י"א, וכל השקפה שנדחתה, כגון מה שאמר רבי הילל בסנהד' צ"ט ע"א אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו, עי"ש המשך הגמ'. וגם שאלת מחבר "פחד יצחק" ר' יצחק למפרונוטי היתה, שעכשיו שסבורים החוקרים שכינים באים מזכר ונקבה וביצים ולא מהעיפוש, ראוי להחמיר מלהרגם, וכפי הדין שסברו בית שמאי ורבי אליעזר בגמרא. והוא מדגיש בשאלתו שמתכוון רק לחומרא, ולקולא הוא כותב שלא היה שואל זאת, ומסתמא כי נכנס בגדר החיוב לשמוע אפי' שמאל שהוא ימין. ועי"ש בפחד יצחק ערך "צידה" תשובת רבו: "ואם כן אין לזוז ממה שנפסק ע"פ גמרתנו, אפי' כל רוחות החקירות האנושיות שבעולם באות ונושבות בו, כי רוח ה' דיבר בנו. אכן חסר דעת החוקר ואין שכלו מגיע לעומק חכמת הטבע ומעשה בראשית כי רב הוא, וכתוב: 'מגיד דבריו ליעקב' ו'סוד ה' ליראיו', וחכמי א"ה לא ידעו ולא הבינו בטבע כי אם שטחיות הדברים הנראה לעין ולא פנימיותם כאשר השכילו מקבלי מעשה בראשית כמ"ש הר"ן ז"ל בדרשותיו".

Rabbi Segal claims that I “further falsify” matters in my citation of *Pachad Yitzchak*. This is a very serious accusation. It is also incorrect. Rav Lampronti does indeed cite Rav Brill in response to this topic, but a careful reading shows that it does not seem that Rav Lampronti then accepted Rav Brill’s answer. Rabbi Segal then states that Rav Lampronti was only saying it *l’chumrah*. But so was I! The discussion is regarding Rav Chisdah’s statement that every animal lacking upper teeth is kosher. The question is that there are animals such as the warthog which lack upper teeth and are non-kosher. According to this answer, we are saying that Rav Chisda did not know about warthogs in order to go *l’chumrah* and not permit someone to eat a warthog! It is clear from section 20 that Rabbi Segal has not read my book properly and thinks that I am claiming that the *drashah* of Devei Rabbi Yishmael is proven halachically mistaken by science. Yet I make no such claim. I am only addressing the Gemara’s principle that any animal lacking upper teeth may be eaten.

20. סליפקין: וגם מהרב דסלר.

תשובה: אדרבא, דברי ר' דסלר הם ראיה לסתור, כי מה שמובא בשמו הוא שהלכה לא תשתנה לעולם [לא כשאלת ה"פחד יצחק" בסעיף הקודם]. אלא הביאורים להלכה יכולים להשתנות לפי המדע של אותו הדור. והרי דברי ר' חסדא ודבי רבי ישמעאל הם נוגעים הלכה למעשה, אם אפשר לאכול בעל סימן אחד בכל מקום בעולם, א"כ ודאי לא יתכן שטעו בזה! מלבד זאת, דברי ר' דסלר המובאים בהערה במכתב מאליהו ח"ד עמ' 6-355 הם מפי השמועה, ולא הוא כתבם, ומסתמא התכוון למה שכתב הרמח"ל בהקדמתו לביאור האגדות שפעמים חז"ל כתבו דברים באגדתא לבאר את הנושא לפי הידע של אותו הדור. אך לא ש"טעו" בביאור כלשהו. וכמו שסליפקין עצמו כותב בסוגריים בעמ' 210: אולי חז"ל עצמם לא התכוונו לבאר הדברים בצורה מוחלטת, אלא ע"פ המדע של דורם. אך א"כ אין זה נוגע כלל להלכות היוצאות מדברי ר' חסדא ודבי ר' ישמעאל שסליפקין רוצה לומר שטעו בעובדות ובפרשנות התורה ["הוא", "שליט בעולמו יודע"]

Rabbi Segal claims that I bring support from Rav Dessler and writes in response that “on the contrary, he is proof to refute this.” But that is exactly why I cited him – to show that there are views which differ from that of Rav Lampronti! For Rabbi Segal to claim that I am bringing this in support and that I am wrong is a disturbing falsification of my position in order to discredit me.

21. סליפקין: הביא לדוגמא ל"טעות של חז"ל" את היתר הריגת הכינים בשבת כי לא באים מ"פריה ורביה", ורש"י מבאר שנוצרים מ"היווצרות ספונטנית" [=לבד], ולא מביצים. כך כותב סליפקין.

תשובה: שוב תקע עצמו בנושאים שלא שייכים לו, לא בהבנה ולא בהשקפה. ראשית, כתב שחז"ל טעו, ואח"כ מביא מה שרש"י כתב. א"כ גם לשיטתו רש"י "טעה" ולא חז"ל. כי רק כתבו שלא פרים ורבים, ומי אמר שאינם נולדים מביצים. אולי הכוונה שהביצים זעירות ולא

נראות לעין, והתורה מחשיבה את זה כאילו נולדים מהמקום שיונקים משם הביצים הזעירות שאינן נחשבות: זיעה, גוף אדם כו'. שהרי כך מובא הסבר בשם ר' דסלר. א"כ אין טעות לא בחז"ל ולא ברש"י. אך האמת שרש"י כותב מפורש שהכינים באים מביצים, כפי שנבאר מיד.

ונקח סוגיא זו כדוגמא ל"טעות בחז"ל" שדשים בה הנמושות, להראות כי לא מחשבות חז"ל מחשבת בעלי הבתים, ולהראות העמים [עמי הארץ] והשרים [חכמי התורה שלא עסקו בנושא זה] את יפיה- כי טובת מראה היא! וכגובה שמים על הארץ גבר שכלם משכלנו, וכרחוק מזרח ממערב הרחיק דעתם מהשגתנו:

Rabbi Segal then explains extensively why he believes that neither the Gemara nor Rashi held that lice spontaneously generate, giving a creative explanation of both, which I did not reproduce here. Again, he is entitled to explain them in this way, but there is no denying that many others explained the Gemara and Rashi differently. Rabbi Segal's accusation that I am dealing with topics which are beyond me could equally be applied to Rav Lampronti, the rebbe of the Ramchal.

22. **סליפקין:** כתב בעמ' 211 שגם כללי חז"ל אינם מוחלטים ויש יוצאים מהכלל: אין למדין מן הכללות.

תשובה: ותוך כדי דיבור סותר דבריו הראשונים וכותב שעקרון זה שונה מהנידון, כי פה זה להלכה כו', ומביא מהרמב"ן והרא"ש והר"ן שכה"ג לא אומרים זאת [עי"ש שלא אומרים זאת היכא שלא כתוב במפורש לגבם] א"כ אינו שייך, א"כ מה כתב?! הרי מה שכתבו בגמ' הוא בדווקא, ולמדים ולמדין מהכללות מסוג זה, ושוב מביא בעצמו ראיה לסתור הבליו!

Here Rabbi Segal repeats an earlier pattern, but in an even more bizarrely extreme manner. He states that my citation of the principle *ain lemedin min haklalos* is contradicted by my own latter words that it is not applicable to Rav Chisda's rule. But I myself wrote this in order to show that it is not applicable here! Rabbi Segal's method is rather like mocking Tosafos for asking a question since Tosafos himself is going to write the answer. Additionally, Rabbi Segal is incorrect in his claim that the source is entirely irrelevant. It is relevant for the purpose that I cited it – to give an example of a case where seemingly absolute statements are not intended to be taken in that way.

23. **סליפקין:** מביא דוגמא ל"יוצאים מהכלל" מהסוגיא בחולין ס"ב ע"א שלא חוששין לפרס ואזניה הטמאים בישוב, כי אינם נמצאים שם. ואף שריב"ש אומר שלכלל ר' חסדא אין שום יוצאים מהכלל, ותמיד חושש לבן גמל אם אינו מכירו, כי ישנו בצורה נדירה, משא"כ הפרס והאזניה שלא מצויין כלל. הנה החת"ס אומר שבישוב לא חוששין לבן גמל כי לא מצוי, א"כ ל"צ לחשוש לקרנף שאין לו שיניים למעלה, כי לא מצוי כלל באזורים שאינם מצויים...

תשובה: ומה עם האזורים שישנו? למה אין רמז שצריך לחשוש? אלא כמש"כ לעיל סעיף 13, שהרי לא יטעה כשאין שיניים גם למטה.

The next topic is my citation of Chassam Sofer's principle that exceptions do not need to be listed if they don't live in the area. Rabbi Segal then challenges this by asking why the Gemara wouldn't mention the exceptions for those areas where they exist. The answer, as I indicated in the book, was that Rav Chisda did not know of these areas and the animals that live in them; and nor were they of any concern to him (just as Ameimar had no need to mention the *peres* and *azniyah*).

24. ואף שנראה שהתורה קובעת ב"הוא" מציאות מוחלטת לכל העולם, מצינו מקרים אחרים כאלה: דבר' ט"ז א': שמור את חודש האביב ועשית פסח כו', וכך לערוך את לוח השנה, והרי באוסטרליה הוא סתיו, אלא הולך אחר א"י וסביבתה.

תשובה: ה"דימוי מילתא" דומה לשאר סברותיו: הבל וריק. ודאי צריך לבחור מקום ע"פ כדור הארץ שבו יהיה תלוי כל מועדי העולם, וכמו ב"ק התאריך" שמודדים מא"י [90 מעלות מזרחה לחזו"א, 180 מעלות לאחריים] להתחיל את היום. וא"י הוא המקום שמקדשים בו את המועדות, ע"כ אזלינן בתריה, ופשוט. אך מה זה נוגע לחיות כשרות וטמאות ע"פ כדור הארץ. ואוי לדור שמדפיסים כאלו שטויות עם כריכה כזו יפה ובהוצאת ספרים כזו מכובדת [שודאי לא תיארנו לעצמם בעלי ההוצאה שיש בעיה כל שהיא].

Next is my theory that the Torah does not concern itself with the realities of South America and Australia. As precedent for this, I cited the mitzvah to observe Pesach in spring, which has many levels of spiritual significance, but which cannot be fulfilled in the Southern Hemisphere. Obviously this is not exactly the same as the case with the animals, but it is nevertheless similar. Rabbi Segal rates this comparison as hot air and nonsense, and writes that woe is to the generation that has such folly printed with an honorable publisher. Actually, this was suggested to me by a member of the Moetzes Gedolei Torah of America (incidentally, not Rav Shmuel Kamenetzky). In any case, as mentioned, the idea that the Torah does not concern itself with the realities of South America and Australia is discussed extensively by Rabbi Dovid Gans, who brings extensive support.

25. **סליפקין:** עוד מקרה: ברא' ז' י"ט: ויכסו כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים: ומקשה תוס' בזבחים קי"ט ע"א ד"ה לא ירד מבול שהרי לא ירד בא"י. וכתב בתירוץ אחד שהכוונה לכל ההרים שירד שם המבול. כמו"כ התורה כתבה את החיות ליהודים בא"י והסביבה, ולהם הכלל מוחלט.

תשובה: הסברה ברמה של הסעיף הקודם. הרי סברה גדולה היא שלא כוסו ההרים היכן שלא ירד המבול. אך מה סברה היא שהתורה לא ניתנה ליהודי באוסטרליה, ע"כ לא היתה צריכה להזהיר לא לאכול קנגרו.

Next is my citation of Tosafos regarding the *mabul* not covering all the mountains, which Rabbi Segal also considers to be a foolish comparison. Perhaps he misunderstood my intent (which I could have perhaps made clearer). The

conventional understanding of the Torah is that the flood covered the whole planet, based on Bereishis 7:19. But Tosafos states that the verse means no such thing. If so, there is no reason to think that the flood covered the entire planet, just the “world” of the Torah. This comparison was suggested to me by Rav Gedalyah Nadel z”l, who stated that since the flood only covered the world of the Torah, which does not include South America and Australia, it is likewise acceptable to explain that the Torah’s list of animals with one sign is not intended to cover these areas.

26. **סליפקין:** ובתוך ספרו מביא עוד "דוגמאות" שהכל לפי המקום והזמן וכו': מביא בעמ' 67 מחזו"א יו"ד ה' ג' והאג"מ חו"מ ב' ע"ג ד' [עמ' 308] שהלכ' טרפות נקבעו לפי הידע שהיה בזמן חז"ל, בלי התחשבות בשינויים או גילויים שהיו מאז. ומזה רוצה להסיק שאפשר לומר שהחיות הכשרות נקבעו לפי המבט של יהודי א"י והאזור.

תשובה: דברים אלה הם זיוף חמור ביותר של דברי החז"ל והאג"מ [גם איפה שציין, וגם באה"ע ב סימן ג ד"ה וכדמצינו כעין, וגם ביו"ד ג סימן לו ד"ה ובבאור הרמב"ם] כי שניהם כתבו רק על דברים שהשתנו בטבע החיות מזמן התורה וחז"ל, כחיות שהיו מתות בתוך שנה ממום מסויים, ועתה לא, או הפוך. או שהשתנו דרכי הרפואה של דברים אלה. וסליפקין הוסיף מילים משלו: "תגליות", "ידע", כאילו התורה התחשבה בידע שהיה בזמן התורה וחז"ל, למרות שידעה שהמציאות היא אחרת, כגון שיש קנגרו באוסטרליה! ואם סילוף זה הוא ח"ו מכון, הרי שאדם זה הוא זייפן מסוכן, שע"י תוספת מילה או שתיים הופך דעת גדולים לכפירה. ואם אינו מכון, צריך להרחיקו מכל עסק חינוכי, כי מהפך את הכתובים לפי עוות ראייתו.

Rabbi Segal then makes another serious accusation, that I distorted the Chazon Ish and Igros Moshe (regarding *tereifos* being established by Chazal regardless of later discoveries). He says that if this distortion is intentional, I am a dangerous falsifier, changing the words of Gedolim to heresy. I agree that an intentional distortion would be a serious crime (although it would not be making them heretical, merely bringing them in line with other authorities). Rabbi Segal then says that if this distortion is accidental, I should be distanced from any educational position. Before I show that I have not distorted the sources at all, I would like to address this point. I strongly disagree that if someone accidentally distorts a source, he is thereby disqualified from educational positions – it would result in most people being disqualified! Still, if Rabbi Segal wishes to set such a standard for himself, he is fully entitled to do so. But this would mean that since I have demonstrated several occasions in which he has distorted sources, he should disqualify himself from educational positions.

Now I will turn to whether I indeed distorted the Chazon Ish and Igros Moshe. The Chazon Ish writes that remedies exist for all sicknesses, and are revealed to some generations and hidden from others. Thus, he is of the opinion that a remedy that was hidden from Chazal could be discovered by later generations. So he does indeed write that “the laws of *tereifos* were determined and finalized by the state of knowledge of the Sages of the Talmud, regardless of later changes or discoveries.” While the Igros

Moshe, in the additional sources cited by Rabbi Segal, only mentions changes in nature, the source that I cited explains that the phrase "nature has changed," can mean both inherently, *and also in our understanding of it*. With these words, Rav Moshe clarifies his intent with the phrase *nishtaneh hateva* – that it also refers to later scientific discoveries. This is also how Rabbi Dr. Moshe Tendler explains that Rav Moshe Feinstein intended it. However, I now have seen others argue that this interpretation may not be accurate. Due to this dispute, I plan to remove it from future editions.

27. סליפקין: עוד מביא "יוצאים מהכלל" ממה שהבאנו לעיל על דג ה MONOPTERUS CUCHIA כדג היחיד בעולם שיש עליו "שאלות" היאך מתקיים בו הכלל של חז"ל שכל שיש קשקשת יש סנפיר. א"כ לכלל יש יוצאים מהכלל. ואף שיש לו סנפיר קטן [שעל שמו נקרא מונופטרוס= כנף (=סנפיר) אחד], ועוד: יש לו סנפירים בקטנותו, סליפקין מסתפק אולי זה אינו מספיק כדי לקיים את הכלל של חז"ל, כי לא התכוונו לסנפירים שכאלה.

תשובה: א"כ היה צריך "להסתפק" אם יש ראייה לתורה משמים מהדגים, א"כ למה פשוט לו שלא... לגופו של ענין היה צריך לילך לרב לשאול אותו שתי שאלות אלו [או שכבר לא סומך על שום רב, הרי אפילו חז"ל יכולים לטעות...]. והיה מראה לו הרב ביו"ד סי' פ"ג ס"א ששניהם כשרים.

ומה שכותב שם שצריך ברור על "נחשי מים", אין קשקשיהם רפויים שיכולים להיקלף, וודאי אינם קשקשים כשרים.

Rabbi Segal claims that I should have asked a Rav whether dorsal fins or larval fins are rated as a fin in the Torah. Actually, I asked the former to Rabbi Dr. Yisrael Meir Levinger and the latter to Rabbi Dr. Ari Zivotofsky, both of whom are considered experts in this field, and both of whom said that the answer is not clear (just as I wrote), notwithstanding the Shulchan Aruch (which is likewise not entirely clear). Rabbi Segal's slanderous suggestion that perhaps I do not rely on any Rav, since I am willing to suggest that Chazal made mistakes, is baseless; we are talking here about Torah explanations, not scientific matters.

28. סליפקין: עוד טוען שיש גם עוד חיות כשרות עם שני סימנים שלא כתובות בתורה כגון האוקופי, א"כ התורה לא התכוונה לכתוב דברים מוגמרים ללא יוצאים מן הכלל.

תשובה: מכל המוני החיות, מצא אחת שלא כתבה תורה לדעתו, ובזה רוצה לפסול את כל הכלל שאין עוד חיות כשרות בעולם. אם "ניישב" קושי זו, יודה סליפקין שיש ראייה לתורה משמים מהחיות. א"כ יכול כבר לסמוך ולשמוח על ראייה זו, ולילך לשרוף ספריו ויפרסם שחזר בו, כפי שאיחל גרמי"ל שליט"א במכתבו: **האוקופי** הוא אמנם כג'רפה קטנה עם צואר ארוך ופנים מוארכות ורגליים קדמיות ארוכות ביחס לגופה ובראש הזכר קרניים גרמיות מלאות קצרות ובנות קיימא כג'רפה. ומה שהוא קטן מהג'רפה אינו כלום, הרי בכלבים, למשל, יש הקטנים כעכברוש, ויש הגדולים כחמור, ומה שקובע את הסוג היא **צורת** החיה ולא גודלה. הנה אפילו

החוקרים האוהבים להפוך חיה למשפחה, כמו שעשו ל"אנטילוקפרה" למרות שדומה מאוד לצבי, עם כל זאת את האוקפי הכניסו למשפחת הג'ירפה בגלל דמיונו, אז התורה לא צריכה "להחמיר" יותר מהם... ובפרט שזה זן נדיר של ג'ירפה שנתגלה רק לפני 100 שנה, א"כ ודאי התורה, שידעה היטב מתי יגלו חיה זו, לא צריכה לחלק את החיות הנדירות מאותו הסוג לחלוקה עוד יותר מפורטת, אפילו אם תעשה זאת לגבי חיות שכיחות שזה יותר למעשה בדיני היום יום וכדי להבדיל בין הבהמה לחיה. א"כ אין שום נפקא מינה להפריד בין הג'ירפה לאוקפי, ואם יש את שתי הסימנים התורה מתירה לאוכלה [רק שנהגו חומרא לא לאכול בלי מסורת] וכללה אותם התורה יחד במילה אחת עליזה: "זמר"!

In a slanderous document in which Rabbi Segal accuses me of misreading and falsifying sources, and in which he claims he will not distort my statements in any way, Rabbi Segal then entirely misreads my book (in such a bizarre way that it is simply inexplicable) and falsifies my statements. He claims that I cite the okapi as an exception to disprove Rav Yitzchak's statement that the ten kosher animals in the Torah are all that exist. I cannot even begin to imagine where he thought I wrote such a thing. I mentioned the okapi indirectly in one place (p. 62, referring to it as a species of giraffe), in which I stated that it is one of the ten categories in the Torah. I discussed the okapi explicitly on page 68, in which I explained how it can indeed be considered to fall into these categories. Nowhere did I mention that it is an exception to the Torah's list. Rabbi Segal also claims that if it is explained not to be an exception, this will prove that Torah is divine and I should then burn my book. But this is poor reasoning. While I provided an explanation of how the okapi can be considered to be a type of giraffe, which is explained by some to be in the Torah's list, there is no proof that it is a type of giraffe, and nor is there any proof that the giraffe itself is in the Torah's list. It would be another example of circular reasoning: "Since all the animals must be in the list, then the okapi must be a type of giraffe, and the giraffe must be in the Torah's list, and this proves that all the animals are in the list!"

29. **סליפקין:** טורח לעשות את הגמל וה"לאמה" [ודומיו] לשני מינים, כי לא לגמרי דומים [כאילו כלב "בולדוג" וכלב "פודל" כן דומים...]. ולמרות שהצליחו להרביע "לאמה" מגמל אחר כמה נסיונות, עדיין אין זה אומר שהם אותו המין, כי אולי הולד שנולד מהם אינו מוליד, כמו פרד, והחוקרים אומרים ש"אולי" לא יוליד. ולמרות שמספר הכרומוזומים בתא של הגמל והלאמה שווה, שלא כסוס ביחס לחמור. [ובעמ' 86 "שכח" מראה זו וכתב שסוס וחמור יותר נחשבים למין אחד כי מזדקקים אחד לשני באופן טבעי, מה שא"כ הגמל והלאמה, כאילו התורה "מתחשבת" כמה דבק מין אחד בשני באופן טבעי. שהרי גם חזיר בר אולי לא דבק באופן טבעי בחזיר הרגיל, ועכ"ז אולי מולידים יחדיו ולדות שגם כן מולידים עי' עמ' 182 בהערה שמסתפק בזה), וגבי החיות הטמאות נחשבים מין אחד].

תשובה: שוב יגע להסיק ש"אולי" התורה לא כללה הכל, אמנם בדוחק, אך אולי...

וגם אם יתברר שהולד לא מוליד, הרי הסברנו שהתורה כללה את המינים הלא ידועים בכלל הידועים אפילו כשהם פחות דומים מהידועים, כגון סוס וחמור. בפרט שלגבי חיות טהורות וטמאות, סליפקין עצמו הביא ראיה מהגמ' שמה שבכלאיים הוא שני מינים, בציון סימני הכשרות הם מין אחד, כגון חזיר הבר והחזיר הרגיל, הם כלאיים אחד בשני, וגבי סימני הכשרות כללם כאחד.

Rabbi Segal then claims that I exert effort to show that the camel and llama are two distinct *minim*. In fact, an honest reading of my book will show that I exerted effort to try to show that they are the same *min*, but was forced to conclude that this is nevertheless not straightforward. Rabbi Segal makes the extraordinary claim that the number of chromosomes is more significant than whether the animals are capable of naturally interbreeding! (His point about pigs is mistaken; a wild boar is certainly capable of interbreeding with a domestic pig, even if this does not commonly occur in the wild.) Rabbi Segal's response, presenting a method by which camels and llamas can indeed be considered as one *min*, is a method that I myself suggested as a way to do this. Yet it is not straightforward, for reasons that I explain in the book.

30. **סליפקין:** עמ' 121: סיבה עיקרית מדוע אין לומר שהשפן הוא הארנבון, כי אין ביתו בסלעים, ואין הסלעים מחסה להם.

תשובה: יש סוג ארנבון שמשכנו בין הסלעים: *Pronolagus rupestris*. ועי' לעיל סעיף 8.

Rabbi Segal cites my statement that the *shafan* could not be a rabbit because it is described as hiding under rocks. He disputes this on the grounds that the red rock hare, *Pronolagus rupestris*, hides under rocks. However hares of the genus *Pronolagus* only live in southern Africa, and thus would not have been described in Scripture as a familiar animal.

31. **סליפקין:** לגבי הקפיברה יש מחלוקת אם מעלת גרה ואם אוכלת גללים. ולמ"ד אוכלת: עוד יוצא מהכלל.

תשובה: לכו"ע אינו בתמידות ותדירות של ארנבת וארנבון שאצלם הוא קבוע להזנתם. ובניסיונות שונים לא ראו זאת כלל. וכך אישרו לך גדולי המומחים, ד"ר בטש, בועידה שהיתה לאחרונה.

I wrote that the capybara practices cecotrophy like the hare, and thus presents an exception to the list. Rabbi Segal claims that all agree that the capybara does not practice this with the same frequency and duration as the hare, and that some experiments failed to observe it at all. If he has some new information, then I am interested to hear it (but he must provide a source). However I corresponded with Emilio Herrera, probably one of the leading experts in this field, who told me that there are no significant differences between capybaras and hares in this regard. As I wrote in the book, four scientists who collectively studied this noted that one earlier

recorded study failed to find evidence of cecotrophy in capybaras. Since their own study and that of many others did find evidence of it, they suggest that the other study failed because the experimental conditions induced behavioral alterations, or because the experimental diets were abnormally high in protein, thus rendering cecotrophy unnecessary.

32. **סליפקין:** אף שהקנגרו שונה ממעלי הגרה הרגילים, אינו שונה מהשפן.

תשובה: סליפקין מביא בעמ' 179 הבדלים בין קנגרו למעלה גרה רגיל:

- מעלי גרה: כל האוכל, הרבה יותר מקנגרו, כמה שעות יומיות, הרבה יותר לעיסה
- קיבות הרבה יותר מורכבות
- יותר חיוני לתזונה

אך אינו כותב השינויים בין קנגרו לגמל ארנבת והשפן [אוכל הגללים: ארנבון או פיקא, או שפן הסלע, עי' לעיל סעיף 8], כי סובר שחד הם. אך אנו אמונים על חז"ל שרק שלושה מעלי גרה טמאים יש, ולא הקנגרו, ע"כ ודאי יש הבדלים ביניהם, מדוע התורה כתבה את השפן והארנבת, שלא יטעו לאכול אותם בתור מעלי גרה כשרים, אך לא את הקנגרו. ואמנם החוקרים גילו בעשרות השנים האחרונות שהשפן והארנבת אמנם מעלים גרה באופן חיצוני [זו הגדרת האינצקלופדיה בריטניקה ושמייט ונלסון]. ורק לאחרונה גילו שאין הקנגרו מעלה גרה כלל! אם כן ידעה התורה מה שלא ידעו מעולם כל חכמי העולם עד עתה! אך איזו סיבות יש שהאדם עלול לטעות בגמל ושפן וארנבת ולא בקנגרו.

I wrote that the kangaroo, while it is not a true ruminant, is at least as close to this as is a hyrax. Rabbi Segal claims that since the Torah did not list the kangaroo as an exception, there must be a difference between kangaroos and hyraxes in this regard. I am approaching this question differently – evaluating whether there is a difference, and if not, seeing if there is a different way to understand the Gemara (without declaring the Gemara to be wrong). Rabbi Segal claims that since science has recently proved the kangaroo not to be a true ruminant, then we see that the Torah knew that which was unknown to science for a long time! This is hilarious. From the Torah not mentioning anything about kangaroos at all, Rabbi Segal is demonstrating the Torah's wisdom, because it knew that kangaroos have no place in this list!

והנה ששה הבדלים אפשריים, ודוק ותמצא אולי עוד:

1. הקנגרו אינו לועס בתמידות כגמל וארנבת, אלא לפעמים, על כן החשש לטעות הוא רחוק ביותר, כי חשש זה הוא רק כשרגליה התוכות ואי אפשר להבחין אם היא

מפריסה פרסה, ויראה הרואה שאין היא לועסת כשאר מפריסי פרסה ובודאי יפרוש עד שידע בטח.

Rabbi Segal then lists six possible reasons as to why the Torah would not need to list kangaroos in its list of animals with one sign:

He claims that the kangaroo does not engage in chewing motions with the same frequency as hyraxes, and thus one is less likely to think that it ruminates. Yet I cited a paper that "We have also frequently observed chewing in kangaroos, usually in a lying posture, sometimes several hours after feeding. It therefore seems probable, but not proven, that they chew the cud or ruminate" (p. 171). Even if a difference does exist, it would not be a significant difference.

2. בבדיקה יראה ה"עלול להתבלבל" שאינו חוזר ללעוס מזונו לתזונתו, אלא לעתים לא סדירות מעלה מזונו כדי לירקה מפיו או לבלעה שוב ללא לעיסה. **אם כן באמת אינה מעלה גרה כלל**, והתורה לא תכתוב עליה שהיא מעלה גרה, ולא תחשוש שיטעו בה שהיא כזאת, כי חשש זה רחוק: רק אם נחתכו רגליה ולא רואים שהיא מעלת גרה. ורק אם אמנם לועסת כמעלת גרה מובהקת וגם אוכלת מזונה מחדש.

Rabbi Segal claims that the process of regurgitation, mastication, and reswallowing is not observed in kangaroos. The scientific literature that I cited claimed differently. In any case, such a sequence is not observed in hyraxes either (only the masticatory action).

3. חיה זו נתגלתה רק במאה שנים האחרונות, והתורה ידעה שלא ידעו עליה היהודים עד זמן זה, כך שלא יטעו בה, ולא תכתוב התורה על חיה לא ידועה בעולם שבזמן גילויה ידעו כולם טבעה, ע"י תמונות וצילומים ו"אינטרנט", וחשש הטעות ממילא רחוקה כאות א' וב'.

Rabbi Segal claims that the Torah did not need to mention the kangaroo, because by the time it was discovered, there was already enough knowledge of science for people to easily recognize it as a non-kosher animal. Yet while today it is a familiar animal, this was not the case in the first decades following its discovery. Furthermore, this explanation strikes me as exactly the sort of thing that Rabbi Segal elsewhere rejects as Reform-Enlightenment heresy. The Gemara derives from a *derashah* that the four animals in the Torah's list are the only such animals in the world. Rabbi Segal claims it is Reform-Enlightenment heresy to claim that this is not intended to include Australia, but it is perfectly acceptable to claim that it need not include animals that are only discovered in the twentieth century!

4. רגלי הקנגרו ענקיות, ולא מצוי כלל שייחתכו רגליה עד שלא ידעו שאינה מפריסה פרסה [גם אפשר שאין רגליה הגדולות יכולות להיות חתוכות ללא שתיהפך ע"י זה

טריפה שממילא אסורה באכילה], מה שאין כן הגמל שמספיק שקצה הרגל, פרסותיה, חתוך וכבר איננו יודעים אם מפריסה פרסה.

Rabbi Segal creatively suggests that since the kangaroo has long back legs, it is unlikely that its feet could be mutilated such that its lack of hooves is not recognizable. I cannot see how the kangaroo's long legs make it less likely to have mutilated feet. Anyway, the point is whether it is possible, not whether it is likely – it is certainly unlikely that someone would find any animal that lacks all its feet and yet is not a *tereifah*.

5. כיון שאינו מצוי בכל העולם אלא באוסטרליה, ולא כגמל הנמצא בהרבה מקומות, ובאוסטרליה כל האנשים מכירים את הקנגרו כי מסתובב חפשי בצורת בר, מה שאין כן הגמל שלמרות שנמצא בהרבה מקומות, אינו מסתובב בכל מקום בצורה שכל אחד מכיר אותו, על כן בקנגרו לא חששה תורה לטעות ובגמל כן.

Rabbi Segal then suggests that the kangaroo is a more familiar animal in its native country than is the camel in the areas where it lives, and thus its local people would not think it is a non-kosher animal. Aside from the fact that this is probably not true, it is also *exactly* the same type of reasoning that Rabbi Segal considers to be Reform-Enlightenment heresy, claiming that the Gemara's statement that these are the only such animals in the world is not true for all places.

6. בגמרא בחולין נ"ט ע"א כתוב את החשש לטעות רק גבי הגמל ולא גבי השפן והארנבת. ואמנם רש"י ותוס' מבארים שהגמרא כתבה דוגמא אחת מהשלוש, אך עוד ניתן לבאר [ע"ל לעיל סעיף 10] שרק בגמל יש את החשש לטעות, כי היא דומה בגודלה ובמבניה הכללי לחיות הכשרות, אך השפן והארנבת לא דומות כלל לשום חיה כשרה ובהן אין חשש טעות כי ידעו האנשים שהכשרות לא נראות כך, אלא שנכתבו כיון שהתורה היתה צריכה לכתוב על הגמל היוצא דופן עם הסימן האחד של העלאת הגרה, שאפשר לטעות בו, אם כן היא צריכה כבר לכתוב את כל היוצאי דופן מעלות הגרה. אך לא את הקנגרו, כי גם בו אי אפשר לטעות בגלל מבנהו המיוחד שאינו כשאר כשרות, וגם אינה מעלה גרה באמת בשום צורה, על כן לא כתבה אותו התורה.

Finally, Rabbi Segal argues that the Gemara only needed to mention the camel, since (unlike the hare and hyrax) its overall bodily form is similar to that of a kosher animal, and the Torah mentioned the hare and hyrax also since it was listing any animal that possessed one kosher sign; but the kangaroo is not similar in bodily form to kosher animals, and hence the Gemara did not need to mention it because one would not think it is kosher, and the Torah did not need to mention it because it “does not truly ruminate in any form.” But while the omission of the kangaroo in the Gemara can be satisfactorily answered in several ways (such as that it possesses upper teeth), Rabbi Segal has not explained why it is omitted from the Torah's list – while

the kangaroo does not *truly* ruminate, it does ruminate to the same extent that a hyrax does (and probably more so).

33. **סליפקין:** אמנם הקדמונים השתמשו ב"שלוש מאות שנים האחרונות" בטענה שאין עוד חיות בעולם עם שני סימן אחד **כראיה לתורה משמים**, אך אין ראיה שהגמ' עצמה השתמשה בזה בתור ראיה שכזו.

תשובה: ב"ה, ר' יצחק, שהשכלת לאסוף עשרות רבות של מקורות בכמאה עמודים, על ענין "שליט בעולמו יודע", ועל דברי הקדמונים על ידיעת חז"ל במדע ע"פ התורה והמסורה ורוח הקודש. זהו לקט נהדר שראוי להפיצו בישראל, למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלוקים וחז"ל הם יודעי תורתו, ויודעי העולם ע"פ תורתו.

וכבר כתבנו לעיל סעיף 11 שהביטוי "שליט בעולמו יודע" ודאי כוונתו **שרק** שליט בעולמו יודע, דהיינו: שזה ידע אלוקי. ודברי חז"ל מפורשים אלה, שבסימנים לבעלי תשובה משתמשים בפועל להראות אמיתות התורה, מנסה סליפקין בכל כוחו ובכל ספרו להכחיש!!

והנה סליפקין עצמו מביא מהמהר"ץ חיות חולין ס' ע"ב ומהנצי"ב על ספרי דברים י"ד ז' שזה כבר נמצא **בחז"ל:** **הך וכי משה קניגי ובליסטרי הוא מאמר מיוחד מספרי פרשת ראה ואין לו יחס למאמר ר' חנן דהשסועה בריה בפ"ע כמו שחשבו התו' וקאי על סימני טהרה המפורשים בתורה אשר לא מצינו דוגמתן אף בזמנים אחרונים אשר ימצאו בכל עת חדשות בסתרי הטבע והוציאו יקר מזולל בכל אפסי ארץ ובכל זאת לא מצאו בהמות בסימן אחד לבד זולת המפורשות בתורה ומנן היה משה יודע זאת. וזה מופת חותך לתורה מן השמים.**

ועי' פסיקתא זוטרתא [וכ"ה בילק"ש תתצ"א] לרבינו טוביה דנקט מתחילה מאמר זה וכי משה קניגי ובליסטרי היה מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים ואח"ז מביא מאמר ר' חנן דהשסועה בריה בפ"ע. וזה מורה בבירור כי אין לשני המאמרים שום יחס וסמיכות. וכבר ראיתי לחכם מופלא אחד שהתעורר בזה וכוון למטרת האמת.

וכ"ה בספרי על דברים י"ד ז'

אך את זה לא תאכלו. אמר ר' עקיבה וכי משה קניגי ובלסטר היה? מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים.

ועי"ש עמק הנצי"ב על ספרי על דברים י"ד ז' (פיסקא מ"ט)

ומובן מזה הברייתא דלא מוכיח מהשסועה (חולין ס'): **אלא מדכתב משה אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו', ולא חשש שמא ימצאו עוד חיה בסימן אחד.**

אלא מכאן תשובה כו'. **וכן הכוונה בחולין שם...**

ועי' רמב"ן ויקרא י"א ג' כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה. טעם הכתוב הזה שכל בהמה שיהיו בה שני הסימנים הללו תאכלו, אבל לא תאכלו באחד מהם.

והיה ראוי שיאמר כן בדרך כלל, **אלא שפרט הגמל והשפן והארנבת בגרה והחזיר בפרסה, מפני שאין אחרים בעולם בסימן האחד לבדו.**

ובתולדות יצחק מרב יצחק קארו [דודו ורבו של הב"י] שכתב לפני 486 שנה [קצת יותר מ300...] בויקרא, י"א ד': יש להקשות מה צורך להאריך ולומר דין אלו הארבעה, הרי כבר אמר שמי שיש לו שתי סימני טהרה אותה תאכלו... תשובה: תורתנו הקדושה מלאה חכמות ורצתה להודיענו שאין בהמה בעולם שיש לה סימן אחד של טומאה אלא אלו הארבעה, אבל זולתם יש לכל אחת מהן או שני סימני טהרה או שני סימני טומאה.

I claimed that proving the Torah from the exclusivity of the Torah's list only began in the last few hundred years, and was not done by the Talmud. Rabbi Segal responds by citing the position of the Maharitz Chayes that this is indeed the argument of the Talmud. Yet of course I am aware the Maharitz Chayes claimed it to be in the Talmud – I cited this in the book! I was arguing that the Maharitz Chayes is mistaken and the Talmud is making a different argument. Likewise, all the other sources cited here by Rabbi Segal are ones that I cite and discuss in the book.

34. **סליפקין:** כותב בעמ' 68 ב"חכמתו" שכל החיות עם הסימן האחד שיגלו אי פעם יכולים להכלל בקטיגוריה מורחבת של הארבעת החיות שיש בתורה. וזו "תחזית קלה" לדעת שיכללו בארבע אלה, אלא אם ימצאו חיה שלגמרי שונה מכולם. והביא שאמנם יש בערך 4650 סוגי יונקים, אך 977 הם עטלפים שנחשבים כצפורים ברשימת הטמאים של התורה, ו2454 נחשבים הם מכרסמים ושאר סוגי רמשים שנחשבים כמעט כולם לשרצים, לוייתנים ודולפינים ושאר סוגים שבמים וכו' כך שרשימת סוגי ה"חיות ובהמות" יורדת ל1100. ואם נרחיב את מושג ה"סוג", שהרי יש כמה סוגי שור, אייל, חזיר וכו', ובפרט אם נשייך את דמויי הגמל: לאמה, גאונקו ועוד להיות כולם בשם "גמל", א"כ ירדה רשימת היונקים לבערך 50, כש"רק" חצי מהם או פחות נתגלו אחר זמן התורה.

תשובה: מדהים לראות היאך "טורח" להוריד את ההוכחה לתורה משמים מהחיות. הרי זה גופא שכתבה התורה 10 סוגים כוללים של הטהורים, 41 של הסימן האחד, עוד לפני שנתגלו "חצי מסוגי החיות ובהמות שבעולם", וכולם שהתגלו עם סימן אחד או שניים נכנסים לאחת מ14 הקטיגוריות האלו, זה פלא פלאים. שהרי במציאות יכולים היו להיות עוד אלפים ורבות של חיות שלא נתגלו בכל העולם, בקצווי ארץ וים רחוקים, ובהם הרבה שלא נכנסים לקטיגוריה של ה14 המוזכרים. והתורה [לפי הבנת חז"ל, שהיא ההבנה האבסלוטית בתורה] ידעה להכריע שאין!!

In my book I argued that there are not thousands of types of animals that could potentially provide exceptions to the Torah's list, but only a few dozen, once we are using the Torah's system of classifying "types." Rabbi Segal claims that this is irrelevant, since there could have theoretically been thousands. Actually, his point is both irrelevant and incorrect. It is irrelevant because I was only discussing this point in order to address the argument used by some outreach educators that thousands of further types of animals have already been discovered, which I proved to be a grossly inflated number. Rabbi Segal's argument is also incorrect, because it is not the Torah that claims its list of ten kosher animals and four animals with one sign to be exclusive

– it is the Talmud. Rabbi Segal states that the Talmud is the only true understanding of the Torah. That is correct from our perspective – but it is not inherently provable from the Torah itself! And obviously Chazal themselves believed that the Torah is divine and explained their *derashos* accordingly. One cannot prove that the Torah was bold in stating an exclusive list, when the Torah did not state that it was giving an exclusive list, and it was only later explained this way by Chazal. This is a point that I explain at length in chapter two.

35. סליפקין: מסקנה: במאה האחרונה ההבנה שלנו גבי החיות עם הסימן האחד השתנתה. הארנבת התגלתה כאוכלת גללים, אך גם הקפיברה. השפן אולי מחזיר לפה, אך גם הקנגרו. הלאמה והחזיר הפקירי צ"ע אם קשה מהם על הגמ'. לפי "הידיעות שיש עכשיו", אין רשימת התורה של חיות עם סימן אחד מוחלט לכל העולם, והתורה לא טוענת כך. הגמ' נראה שטוענת "טענה בעייתית" זו, אך יש דרכים להבין את הגמ' בצורה שלא טוענת זאת. השפן והארנבת, לא ברור היאך מעלים גרה, אך יש לזה "פתרונות" ש"אפשר לטעון" שהן מספיקות. **התורה לא מוכחת ולא מוכחשת מהגמל ארנבת ושפן...**

תשובה: כבר ענינו על כל ההבלים האלה,

Rabbi Segal cites my conclusion and responds merely that he has already answered all this nonsense. Since he is not adding any new argument or information, I see no reason to respond.

ומסקנת הדברים, אמת לאמיתה, אחר מחקר אמת גם בתורה, ולהבדיל: במדע, היא זו:

- **התורה מוכחת גם מוכחת מהגמל ארנבת ושפן:** שאין עוד חיה אחת בעולם המעלה גרה מהכרס או באכילת הגללים הרכים, יחד עם המאפיין החיצוני של הלעיסה לצדדים!
- **התורה מוכחת גם מוכחת מעשרת הבהמות והחיות הכשרות:** שאין אפילו עוד אחת עם שני סימנים שאינה כלולה בעשר שכותבת התורה!
- **התורה מוכחת גם מוכחת מסימנו של ר' חסדא:** שאין שום חיה כשרה בעולם עם שנייים חותכות למעלה!
- **התורה מוכחת גם מוכחת מדברי חז"ל:** [הלכה למשה מסיני או מאדם הראשון: חולין ס"ו ע"ב ד"ה כל] שאין שום דג בעולם שיש לו קשקשת ואין לו סנפיר!

משה אמת ותורתו אמת-במוחש מאת האלוקים-

והמתרפסים לדברים הגויים כדי "לכופף" את התורה: המה הבדאים!!

מוקירו ואוהבו, יעקב משה הלוי סגל

Finally, Rabbi Segal claims that the laws of animals do indeed prove the divinity of the Torah in four ways, but notwithstanding his usage of a bold and underlined typeface, I think that I have proved him entirely wrong. I very much hope that someone will someday be able to show how this topic proves the divinity of Torah, but this has not yet happened. Of Rabbi Segal's thirty-five proposed refutations of my

book, only part of a single point (my explanation of the Iggros Moshe) may hold water. I myself found several errors in the book, none significant, as in any book of this nature, but Rabbi Segal did not locate them. There may indeed be new findings in science or insights in Torah that would change the book's conclusions, but Rabbi Segal did not provide any. Instead, he distorted my words, committed errors of logic, misinterpreted Rishonim and Acharonim, and slandered me as an espouser of Reform/ Enlightenment/ heretical notions. His final statement, that someone who distorts the Torah (i.e. me) is a liar (*bada'iy*), needs no comment.